

ZASAVSKI Vestnik

LETO VII. — Štev. 26

TRBOVLJE, 30. JUNIJA 1954

GLASILO SOCIALISTIČNE ZVEZE DELOVNIH LJUDI ZASAVJA

Rudarski praznik 3. julij — zgodovinski pečat borbe slovenskih rudarjev

Ob tem velikem prazniku naših rudarjev, ko se širom po Sloveniji po rudarskih revirjih vrše velike priprave za dostojno proslavo tega dneva, ne bo odveč, če o njegovem pomenu spregovorimo nekaj besed, namenjenih za mlajšo generacijo in širšo javnost. 3. julij je brez dvoma za 1. maj kot splošnim delavskim praznikom eden izmed najvažnejših zgodovinskih dni, ki nas živo spominja na borbo, žrtve in uspehe naših slovenskih rudarjev, ki je trajala dolga desetletja pod zastavami svobodnih delavskih sindikalnih organizacij.

Ko so v 19. stoletju začele razne kapitalistične delniške družbe odpirati in razširjati rudarsko industrijo širom po slovenski zemlji, se je začela tudi borba za življenjsko existenco prvih slovenskih rudarjev. Sprva je bilo sploh težko dobiti moške, ki bi si upali prijeti za delo v rovin pod zemljo, kajti motili so jih razni praznoverski predsodki o podzemeljskem vragu, imenovanem »bergmandeljec«. Tiste pa, ki so se pokazali junake in šli na delo v rudnik, so od početka visoko cenili in jih celo oproščali vojaščin. Sčasoma, ko so ti predsodki docela popustili, je bilo rudarjev vedno več in njih izkoriščanje se je iz dneva v dan stopnjevalo. Delali so po 12 in še več ur dnevno, plače pa so dan za dnem padale. Obolele in izčrpane rudarje so brezobzirno metali na ceste. Takratna buržoazna oblast se za to ni niti malo zmenila. Socialno zavarovanje ni obstajalo in revščina je naraščala. Rudarji, v glavnem nepismeni proletarci, so obupani gledali v bodočnost. Kapitalistični rudniški podjetniki so to vsak dan bolj grobo izkoriščali, delovni pogoji so se slabšali, v zvezi s tem pa je rastla tudi nezadovoljnost med rudarji. Razumnejši rudarji so začeli razmišljati, kje in kako najti pot iz te obupne situacije, ki je prav taka, kot je bila, ustvarjala plodonosna tla za organizirano sindikalno borbo proti neusmiljenim izkoriščevalcem. Ko je zažvela marksistična socialna demokrat-

ska internacionala, se je po svojih dobro instruiranih zastopnikih povezala tudi s slovenskimi razgledanejšimi rudarji in ustvarila iz njih prve rudarske sindikalne aktiviste. Organizacija se je začela sicer razvijati, toda v zelo težkih razmerah. Vse to prvo sindikalno delo je teklo ilegalno in strogo konspirativno, v dostih primerih teža kot aktivizacija za OF ob izbruhu druge svetovne vojne. Organizirale so se tako imenovane trojke, ki so se polagoma razvijale v vedno večje skupine. Sindikalni sestanki so se vršili po gozdovih in jaskah v bližini kakšnih hribovskih vasi na teritoriju Trbovelj, Zagorja in Hrastnika, t. j. na Kleku, Gabrskem in Planinski vasi ter Čemšenjskih hribih nad Zagorjem.

To je bil zanjek prve delavske sindikalne organizacije — pozneje »Unije slovenskih rudarjev«, ki se je spričo svoje borbivosti in velikih žrtv pa tudi doseženih uspehov v teku let razila v mogočno fronto borcev za izboljšanje delovnih in življenjskih pogojev slovenskega rudarskega delavstva.

Kot že poudarjeno, ta borba ni bila lahka, upoštevaljoč dejstvo, da je bila na strani kapitalističnih izkoriščevalcev takratna državna oblast ter vsa meščanska in malomeščanska »purgarija«, ki je v danih pogojih dajala ton vsemu javnemu mnenju.

Uprave rudarskih podjetij so budno sledile porastu in razvoju sindikalnega gibanja in ga ovirale povsod, kjer koli je bilo mogoče, s trdim namenom, da ga zažene. Strah pred organiziranim proletarskim odporom jim je moral izkoriščevalske živce. Zbirale so določene plačane vohune in jih v namen izdajstva najposobnejših sindikalnih aktivistov vtihovali v prve organizirane skupine. Sledile so izdaje in začelo se je preganjanje. Odpusti organiziranih rudarjev so bili na dnevnem redu. Racije, kot za časa fašističnega nasilja, so bile večkratni pojav. Sledili so zapori in pregnanstva. Ob vsakem takem primeru je nastajala med

rudarji panika in padala je moralna. Požrtvovalni vztrajnost zavodnih delavskih borcev je povzročala to ogromen napor, predno so to spet spravili v normalen tek in omogočili nadaljnji razvoj in porast organiziranega članstva. — V dokaz resničnosti navedenega niso samo zgodovina in sindikalne kronike po rudarskih revirjih, ampak številne še žive priče, celo nekatere takratne žrtve med našimi rudarskimi upokojenci.

Po dolgoletnem trdem boju so nastale iz prvotnih ilegalnih sindikalnih skupin močne delavske organizacije, ki so po rudarskih centrih legalno poslovale in s svojo vztrajno borbo dosegale tudi vidne uspehe. Po rudarskih revirjih so z izdatnimi prispevki delavcev in zbrane članarine začeli graditi Delavske domove, ki so imeli za tiste čase dokaj lepe dvorane. Ti so bili prva žarišča in zanki delavske kulture in prosvete. V njih so se vzgajali novi kadri in borbivi funkcionarji sindikalnega gibanja. Vsi napori meščanskih političnih strank in v njih organiziranih vodstev podjetij, kako zadušiti to zanje tako nezaželeno delavsko gibanje, so bili zaman. Moč organiziranega delavstva je uporno rastle ter dosegla doma in v svetu vedno večji ugled. Socialno nezavarovano rudarsko delavstvo si je spričo organizirane moči kot prvo priborilo svoje socialno zavarovanje v obliki bivše »Bratovske skladnice«, ki je zajemala v svoj zavarovalni krog vse rudarske, kovinarsko-plavžarske in cinkarniške delavce. Imela je vse tri oddelke socialnega zavarovanja, in to bolniško, nezgodno in pokojninsko. Prva leta po ustanovitvi so jo vzdrževali delavci sami kot nekakšno samopomoč. Plačevali so visoke prispevke. Toda ko so bili organizacijsko močni, jim je z energično zahtovo uspelo prisiliti tudi podjetja, da so plačevala 50% prispevkov. Ta pridobitev je bila brez dvoma velikega pomena, toda imela je tudi svojo slabo stran. S paritetno prispevkov je nastopila tudi paritetna uprava, kar je v mnogih življenje — življenje, ki na osno-

vi bogatih tradicij in izkušenj iz preteklosti gradi trdno, čvrsto sedanost, istočasno pa daje jasno slutiti, da gre tudi Hrastnik naproti lepši in srečnejši prihodnosti.

Tako nekako govorijo tisti, ki ne žive v njem in še niso imeli priložnosti spoznati, da ta kraj ni samo dolina dima in saj, ampak da utripa v njej tudi svetlejša

Zagorja in Hrastnika nepokorne, izčrpane rudarje v zloglasno »CL-glano«. — Tu so formirali tako imenovane kazenske kompanije in jih pošiljali na najnevarnejše odseke ruske ali italijanske fronte. Doma ostali rudarji in njih družine pa so spričo garanja in lakote izgledali kot živi skeleti. Toda tudi tega je bilo konec.

Pršlo je leto 1918. Iz razpadle avstroogrške monarhije so nastale nove, tako imenovane narodne države, med njimi tudi naša predaprilska Jugoslavija. Delavski razred je z zaupanjem pričakoval boljše čase, toda varal se je. Oblast je prevzela v roke razbohotena jugoslovanska buržoazija, ki je prav tako gledala delavstvo kot neki manjvredni človeški element. Izdani so bili sicer razni novi delovnopравни zakoni in predpisi, ki pa so ostajali v glavnem le na papirju. Kot v stari Avstriji, se je tudi sedaj z vsem ostalim delavstvom vred počutil slovenski rudar kot nekakšna brezpravna raja. Breme na rastle, pravice pa padale. Ustanovljale so se razne nove politične stranke z bleščečimi programi, dejansko pa so se vse borile samo za svoj lastni prežit.

Le Komunistična partija in socialna demokratična stranka s sodelovanjem krščanskih socialistov so se spustile v neizprosno borbo proti izkoriščevalcem. Organizirane so bile razne stavke, železničarska v l. 1920 in rudarska v l. 1923, ki je kot ena najdalje trajajočih še danes v nebrisnem spominu vseh starejših slovenskih rudarjev. — Organizirano in solidarno je potekala v vseh rudarskih revirjih, toda

kljub temu je zaradi izdajalskih in provokatorskih posegov privrženec takratne buržoazije klavno propadla. Sindikalne organizacije so se spričo tega znašle v zelo težkem položaju. Med sestradanim in izčrpanim rudarskim delavstvom je padla moralna. Sindikalni rudarski funkcionarji so bili preganjeni, odpušteni in v večini zaprti, delavstvo pa diktatorsko podrejeno absolutni komandi rudniških direktorij bivše Trboveljske premožkopne družbe. Plače so bile diktirane in so se po mili volji podjetnikov stalno zniževale. Takšna usoda je nepopustljivo morali slovenske rudarje leto za letom. Sindikalne organizacije niso mogle priti do izraza. Vso mizerijo je povečala še težka premožkopna kriza na notranjem in svetovnem trgu. Zaradi velike konkurence z juga in iz inozemstva se je začelo po slovenskih rudnikih občutno praznovanje. Rudarji so delali tedensko le po 2—3 šifte. Temu so sledile po vseh rudnikih TPD še velike redukcije, katerih prve žrtve so bili sindikalni funkcionarji, predvsem levo usmerjeni socialisti, t. j. člani ilegalne KP, ki je bila z zloglasno »Obznano«, prepovedana in črtana iz indeksa političnih strank. S tem pa ni bila uničena ideja kot gibanje, ampak so se člani KP vključevali v razne še dovoljene organizacije ter tam neutrudno, toda previdno pripravljali članstvo na borbo v danem trenutku. Njim so sledili na ceste izčrpani in bolni rudarji, nekateri starejši izmed njih pa so bili upokojeni. Mnogi odpušteni, ki so bili še delazmožni, so

(Nadaljevanje na 2 strani)

Hrastnik se pripravlja na svoj praznik

Hrastnik — dolina dima in saj! — vi bogatih tradicij in izkušenj iz preteklosti gradi trdno, čvrsto sedanost, istočasno pa daje jasno slutiti, da gre tudi Hrastnik naproti lepši in srečnejši prihodnosti.

Takšna sta v resnici življenje

Miha Marinko v Trbovljah na razpravi o gospodarskih vprašanjih

V torek, 22. junija, je SZDL mesta Trbovlje sklicala širše posvetovalno o gospodarskih problemih. Konferenca se je udeležili tudi tovariši Miha Marinko. Po uvodnih besedah predsednika SZDL mesta Trbovlje, tov. Dušana Povšeta, ki je obravnaval vlogo in delo sindikalnih organizacij, je nato govoril tovariš Miha Marinko »O novi vsebini dela sindikata«.

Kako bomo proslavili v Trbovljah 3. julij, Dan rudarjev?

Ze tretjkrat bodo slovenski rudarji obhajali letos svoj praznik, Dan rudarjev, v spomin na veliko gladovno stavko, ki se je začela 3. julija 1934 — torej ravno pred 20 leti. Po vseh naših rudnikih bodo rudarji proslavljali ta praznik z raznimi kulturnimi in drugimi prireditvami ter bodo imeli 3. julija tudi dela prost dan.

V Trbovljah bo na predvečer 3. julija ob 18.30 slovesna akademija na telovadšču TVD »Partizana« s sodelovanjem DPD »Svoboda« in telovadnega društva. Slavnostni govor bo imel predsednik Republiškega sveta sindikatov Slovenije, narodni heroj tov. Rudolf Janko. Ob tej priložnosti bodo rudarji v Trbovljah razvili tudi svojo sindikalno zastavo, ki ji bo kumoval tov. Rudolf Janko. — Ob slabem vremenu bo ta prireditev v dvorani Delavskega doma.

Na dan 3. julija pa bodo naši rudarji pohiteli v planine, v velikem številu pa se bodo seveda udeležili tudi proslave občinskega praznika mestne občine Hrastnik.

3. julij — praznik mestne občine Hrastnik

LOMO Hrastnik čestita vsem svojim volivcem ob prazniku mestne občine Hrastnik. Prav tako pa iskreno čestita vsem slovenskim rudarjem ob njihovem prazniku, 3. juliju, Dnevu rudarjev.

in utrip Hrastnika. Pa saj drugače tudi biti ne more. Dva in pol tisoč delavcev, po veliki večini pravi proletarci, hodijo dnevno na delo v rudnik, v steklarne, v kemično tovarno, v urade in še drugam, kjer vestno opravljajo svoje naloge, izpolnjuje pa hkrati čast, no poslanstvo, da pomaga graditi nov, lepši družabni red. Tega svojega poslanstva se vsi delavci Hrastnika dobro zavedajo — in prav to jim vliiva in daje vedno novih moči, da v težki borbi za dokončno zgraditev socializma odločno vztrajajo na svoji poti in dosega jo bvale vredne delovne uspehe. Delavsko samoupravljanje je tisto, kar daje kolektivom nove pobude za napredek in razcvit podjetij. Upamo si trditi, da v tem nismo na zadnjem mestu in da bomo s skupnimi močmi tudi v prihodnje storili vse, da bomo vedno v prvih vrstah borcev in graditeljev. Če bi delali drugače, bi sramotili spomin na vse tiste naše borce — proletarce, ki so v stoletni zgodovini borbe delavskega razreda darovali tudi svoje življenje za svetlejšo prihodnost delovnega človeka.

Prav ta bogata tradicija borb delavskega razreda v hrastniški dolini, ki je dobila svoj polni izraz v številnih stavkah, zlasti pa velika gladovna stavka rudarjev pred 20 leti — v prvih dneh meseca julija 1934, ki so jo pričeli hrastniški rudarji — spominja na vse tiste, ki so to borbo neustrašeno nadaljevali tudi v času, ko je bila naša domovina pregažena in zasuznjena, nam dajejo moralno opravičilo, da te spomine trajno ovekovečimo in obhajamo vsako leto na dan 3. julija.

Ob letošnji prvi proslavi tega spominskega dne želimo da postane ta dan v resnici praznik vseh delovnih ljudi v Hrastniku, istočasno pa izkoriščam priložnost, da k temu prazniku čestitam vsem delovnim ljudem hrastniške doline in izrekam dobrodoščilo vsem gostom iz sosednih in drugih krajev, ki se bodo udeležili proslave tega praznika, in jim želimo, da bi se v naši sredi kar najbolje počutili.

predsednik LOMO Hrastnik, Stane Brečko,

Hrastniško rudarstvo v dobi kapitalistične eksploatacije

Pri sestavljanju naloge sem se opiral na prepis Valentinčeve kronike (I), na »Moje mladostne spomine« od inž. Boštjana Roša (II), na zapiske upokojenega ravnatelja nižje gimnazije Alojza Hofbauerja, objavljene v »Jutru« in »Zasavskem vestniku« (III), na zapiske bivših rudniških uslužbencev (delovodje Laznika, jamomerca Brinerja, inž. Drolca in drugih, sestavljene na osnovi uničenega arhiva (IV) in končno na pojasnilo sedanjih rudniških uslužbencev (inž. Stularja, inž. Peternele, jamomerca Rogliča itd.).

Obilni skladi premoga, ki so počivali in še počivajo v votlinah hrastniške, trboveljske in zagorske doline, predstavljajo neizmerno vrednost; vredni so milijarde. Premog, ki ga zasledujemo od Pečovnika pri Celju in pa Hude jame in Brezna pri Laškem, preko Marna, Slatna, Dola, Hrastnika, Ojstra, Trbovelj, Zelene trave in Zagorja do Kisovca, pripada eni in isti formaciji ter je bil pri svojem prvobitnem geološkem nastajanju nesumljivo združen v eno, vodoravno ležečo plast. Poznejše spremembe v zemeljski skorji so to velikansko ploščo zdrobile v več kosov, jih izkrivile in izvitoperile. Naš premog pripada oblasti rjavega premoga boljše kakovosti, ima jačino 4000 kalorij. Njegova plast je do 20 m debela in tudi več.

Premog je bil domačim ljudem že od nekdaj dobro znan, a se ni nihče brigal zanj, ker je bilo povsod dosti drv za kurjavo. Kako so naši stari cenili važnost premoga, priča sledeča mala prigoda: razporski hlev je stal deloma na premogu. Kadar je nastala huda zima in je drv primanjkovalo, so razporski hlapci, namesto da bi šli v hosto po drva, skrivaj luščili premog v hlevu in ga nosili ženskam v kuhinjo. Ko je gospodar, Martin Razpotnik, moj ded, to operacijo opazil, se je nad hlapce zelo razsrdil, jih dobro oštel ter jim strogo prepovedal nadaljnje kopanje premoga, rekoč: »Da se ne drznete več kopati v štali, pokrijte takoj z gnojem ona mesta, kjer ste ga razkrili, da se ne vidi. No, to bi bilo lepo, da zvejo škrici za premog v moji štali, pa da pridejo in mi 'štalo poderejo!« — tako inž. Boštjan Roš v II.

Omenjene premogove plasti so začeli izkoriščati v začetku 19. stol. po Valentinčevu 1807. ali 1822. leta. Tedanji lastniki rudnika so bili Tadej Höftele, Andrej Schönbacher in Ivan Ragoš. 1829. leta ga je kupil ljubljanski Josip Lusner, 1845 pa ga je t. proda pl. Brucku, ki je osnoval Tržaško premogokopno družbo.

V to dobo sodi fevdno pismo c. kr. štajerskega rudarskega glavarstva in rudarskega sodišča v Ljubljani pod 4254 L. z dne 28. 12. 1842, ki podeljuje J. Lusnerju jamsko mero »Josef«. Pismo se nahaja med ostanki rudniškega arhiva.

Iz te dobe sta tudi 2 starejši karti s preiskovalnimi rovi »Josef«, »Maria«, »Theresia«, »Florian«, »Francisc«, »Francisc-Unterbau«, »Johann«, »Johann-Oberbau«, »Jacobi«, »Caroli« in »Barbara - Stollen«. Karti imata Lusnerjev podpis in letnico 1842. Karti sta bili do nedavna v rudniškem arhivu, sedaj pa pri Tehniškem muzeju v Ljubljani.

Izkopavanje je bilo tedaj zelo primitivno. Na odkopu je kopalo 5-10 rudarjev. Premog so vozili po slabem kolozevo do Save, po Savi pa s 50-60 m dolgimi in 4-5 m širokimi ter do poldruga meter globokimi čolni. Čolne so vlekli konji ali voli. Premog so prodajali ljubljanski cukrarni ali pa paroplovniemu podjetju v Sisku. Del premoga je porabila apnenica gospoda Martina Spillerja — tako Valentinčeva kronika.

Novi gospodarji so rudnik modernizirali. Vodstvo so zaupali izkušnemu rudarju, Prusu Wehrhanu. Ta je uvidel, da tedanji način prevoza ne ustreza potrebam, zato je začel graditi normalnotirno železnico od Zuga do Save. Obratovanje se je vršilo z železnimi vozilci s 5 t prostornine, ki so jih vlekli konji.

1857. leta so kupili prvo parno lokomotivo, ki jo poznao stari Hrastničani pod imenom »Koklja«. Leto kasneje jo je zamenjala druga močnejša, z imenom »Trieste«. Ne vem, ali so že takrat pričeli po rudniški železnici obratovati vagoni državne železnice? Kronika omenja prvo polkusno vožnjo z železniškimi vagoni v novembru 1875. Takrat je obratovala že tretja lokomotiva s storilnostjo 8 praznih 10 t železniških vagonov.

Prvo separacijo so zgradili okoli 1875. Stala je nasproti sedanji separaciji oziroma nasproti takratnega premogovnega skladišča. Nekaj časa jo je gnala »Koklja«. Jalovino so odla-

gali na odvalu Prednjega rova, da so dobili ravno površino pred sedanjim glavnim jaškom na levem bregu Bobna. Kasneje so jo vozili z vzpenjačo na odval Glavnega rova. Vzpenjačo je gnala brezkončna vrva, to pa parni stroj separacije. Ista vrva je gnala tudi ventilator. Kasneje sta dobila vzpenjačo in ventilator električni pogon.

Staro separacijo je 1892. leta zamenjala nova z dvema stacioniranimi kotlioma, to pa 1931. sedanja in najmoderneje urejena. Pri prejšnjih separacijah je bila potrebna številna delovna sila za sortiranje, za odpiranje jalovine in za odmetavanje premoga na nakladišče, tu pa je delo popolnoma mehanizirano. »Jutro« poroča v svojem članku dne 10. februarja 1931, da je bila raznjata te separacije čudo tehnike, ker je bila zgrajena na prostoru stare separacije, da niso bile potrebne nove čistilne naprave za vodo in ker ni bila pri tem proizvodnja v ničemer prizadeta.

1938 so pričeli na Zvezni progi Hrastnik—Trbovlje in Ojstra—Trbovlje. Dela so končali 1942. Leta 1944 so začeli voziti premog na trboveljsko separacijo. Omenjena dela je izvršila že TPD, ki je postala med leti 1874 in 1883 lastnik celotnega rudnika. Za Wehrhanom in Kaliwo- do, ki sta služila še stari gospodarjem, so vodili ta dela Terpotitz, Röhrleiner, Drasch, Fitz, Leiler in Drole.

Zaradi izkopavanja na prvem globinskem obzorju so 1874. leta zgradili strojni jašek in kotlar- no s tremi kotli. Takrat so zgradili tudi dnevno zvezo med nakladiščem strojnega jaška in prostorom Prednjega rova, kjer je bil takrat izsipalni prostor stare separacije. Zveza obstaja še danes, vendar služi drugim namenom. Za odvažanje jalovine so morali zgraditi pomožni jašek, ker je strojni jašek zaradi naraščanja produkcije zmagoval le izvažanje premoga in prevoz jamskega lesa. Pogonsko silo mu je dajal separacijski kotel preko brezkončne vrvi. Zaradi poglobitve do tretjega globinskega obzorja v letih 1903-4 je moral dobiti pomožni jašek svojo strojno in kotlar- no s tremi kotli. Odslej služi ta jašek kot glavni izvozni jašek. Strojni jašek je služil takrat le dovažanju lesa.

V zvezi z odkopavanjem na globinskih obzorjih so bile potrebne namestitve mehaničnih črpalk in ventilatorjev. Uporaba ročnih črpalk in ventilatorjev ter zračnih jaškov je bila nezadostna. Uprava rudnika je pač morala žrtvovati zato potrebna sredstva na račun dobička, ker bi v nasprotnem primeru nevarno ogrozila produkcijo in življenje rudarjev.

Prvo črpalno na parni pogon

so montirali okoli 1900. leta na tretjem obzorju. Njena storilnost je znašala 2400 l/min in 77 m tlačne višine. Leta 1912 so montirali kar 10 črpalk na električni pogon, seveda različne storilnosti, 2 s 600 l/min in 120 m tlačne višine. Podatek nam da na eni strani slutiti močno razširjenje obrata v globino in širino, po drugi strani pa nam priča o vedno težjih delovnih pogojih.

Prvi ventilator brez žlot (cevi) so montirali okoli 1875. leta (s staro separacijo). Gnala jo je »Koklja« z brezkončno vrvo. 1890 so ga zamenjali z novim, z žlotami. Oba sta služila zračnjo 14. obzorja. Leta 1900 so pa namestili za zračenje glavnega obzorja nov ventilator, ki ga je spočetka gnala tudi lokomotiva, 1910. leta pa jo je zamenjala elektrika. Njegova storilnost znaša 900 m³ zraka/min in služi še danes kot rezerva. 1911 so postavili nov ventilator s storilnostjo 2400 m³ zraka/min, ki ga goni parni stroj s 76 KS storitve. Paro dobiva iz kotlarne pomožnega jaška. Ta ventilator je še danes v obratu kot glavni.

Električni pogon omenjenih naprav je omogočila provizorična električna centrala z generatorjem z 48 KW storilnosti in 3000 volti napetosti. Gnala ga je para iz kotlarne pomožnega jaška. Centrala dela s pomembnimi izpremembami še danes. Služi pogonu ventilatorjev, delni razsvetljavi in v skrajnem primeru pogonu črpalk. Drugače se poslužuje rudnik električne energije iz kalorične centrale v Trbovljah. (Se nadaljuje)

Program v času občinskega praznika v Hrastniku

V dneh od 2. do 4. julija t. l., ko bo mestna občina Hrastnik obhajala svoj občinski praznik, bodo v kraju razne kulturne in športne prireditve.

V petek, 2. julija bo ob 17. uri odkritje spominke plošče padlemu vojakcu Francu Ramšaku-Luki; ob 18. uri je predvidena spominška slovesnost pred spomenikom padlih žrtv, ob 19. uri bo koncert orkestra in pevskega zbora »Svobode« v Domu TVD »Partizana«, ob 21. uri pa propagandno tabornjenje Rodu temnega hrasta.

V soboto, 3. julija, bo ob 5. uri jutraj budnica obeh hrastniških godb na pihala; ob 8. uri slovesna seja Ljudskega odbora mestne občine Hrastnik; ob 8.30 bo slavnosten pohod delovnih kolektivov iz Sp. Hrastnika z železniške postaje in iz Zg. Hrastnika; stik obeh sprevedov

Kako je bilo pred 20 leti ob rudarski gladovni stavki v Hrastniku

Glavno stavko so pričeli rudarji v Hrastniku in Kotredu pri Zagorju dne 3. julija 1934 ob dveh popoldne. Ta se je razširila še isti večer in drugo jutro na vse obrate rudnikov Hrastnik, Trbovlje in Zagorje. Takratna Trboveljska premogokopna družba je v hudih dnevih praznovanja hotela še znižati rudarske mezde in rudarji so v obupu sklenili uvesti energične protikrepe pod vodstvom Komunistične partije. Hrastniški rudarji so šli po štirih dneh praznovanja, dne 3. julija zjutraj na delo. Ko je prišel čas odhoda iz jame, so sklenili vsi na pobudo rudarjev — partijcev, da ostanejo v njej. Vseeno jim je — tako so dejali — če poginejo v jami ali zunaj nje. Se bolje bo v jami, da njihovi domači ne bodo vedeli za njihovo trpljenje. Tako sta sklenili tudi druga in tretja izmena rudarjev, da se ne vrnejo prej iz jame, dokler ne pridejo od zunaj ugodna poročila, da je TPD svoje napovedi umaknila. Rudarji so iz jame poslali svojega zaupnika, takratnega predsednika II. delavske skupine tov. Benedikta, ki je ravnatelj hrastniškega rudnika tolačil naslednje zahteve rudarjev: kopati prve kategorije naj dobe namesto 38 din na dan plačo 40 din. V ostalem naj TPD obljubi, da ne bo izvršila napovedane redukcije mezd, revizije kopaških kategorij, da ne bo znižala kvote deputatnega premoga ter tudi ne odpravila ostalih ugodnosti, ki so jih do takrat uživali rudarji.

Ker rudarjev ni bilo na svetlo, so bile njihove družine ra-

zumljivo v velikih skrbih. Bilskovito je šla po vsem Hrastniku žalostna novica o sklepu rudarjev. Zunan pred rovom so se začele zbirati velike grude ljudi: matere z otroki, starši in tudi drugi Hrastničani. Otroci so jokali, videč svoje objokane matere. Le redke žene so se držale pogumno, češ: »Mora biti takol Oni že vedo, zakaj so se tako odločili.« — Zvečer so žene in otroci prinesli od ust pritrano hrano k jašku. Napolnile so cel vozček s kruhom in ga poslate svojim dragim v jame. Tako zamen Rudarji so hramo odklonili in vozček je bil spet poln pripeljan nazaj z naročilom družinskih očetov: »To naj pojedo ubogi, izstradani otroci. Nam je pa vseeno. Vratljali bomo brez hrane do zadnjega!«

Sprejeli so samo tobak za žvečenje. Istočasno so dali rudarji iz jame sporočiti svojim ženam, naj se nikar ne razburijo in naj so mirne na svojih domovih. Žene so ubogale.

Rudarjem v jami so se pridružili tudi zunanji delavci rudnika, rokodelci v rudniških delavnih, nameščenci v pisarnah ter ostali na svojih delovnih mestih. Tudi ti niso hoteli sprejeti nobene hrane in so se tako iz solidarnosti do jamskih tovarišev pridružili gladovni stavki. Tako se je razširila borba za obstoj na vse zaposlene rudnika.

Z rudarji so simpatizirali prav vsi prebivalci Hrastnika. Steklarji so sklenili, da bodo tudi ti stopili v stavko, če TPD ne bo ugodila zahtevam rudarjev. Prav široka solidarnost, kakršne še ni bilo do takrat pri nobeni akciji, je dala mnogo upanja, da bodo rudarji uspeli v svoji obrambi. Obrtniki in trgovci so zaprli svoje obratovalnice. Vse prebivalstvo je bilo na strani rudarskih družin ter je v kraju vladala smrtna tišina.

Dne 5. julija se je vršila v Ljubljani razprava med zastopniki delavstva in TPD. Navzoči so bili predstavniki rudarskih strokovnih organizacij iz vseh revirjev, Delavske zbornice in župani revirskih občin.

Pogajanja so potekala zelo

napeto in so jih morali večkrat prekiniti, ker so v sosednji sobi peli telefoni in je bil posebno generalni direktor TPD Rihard Skubic ponovno klican na razgovore z odločujočimi činitelji v državi in tujini (v Parizu). Zaključil jih je generalni direktor Skubic z izjavo, da družba po nalogu vlade do nadaljnjega preključuje izdane ukrepe in da torej ostanejo pravice in prejemki rudarjev neokrnjeni.

Zaupniki rudarjev so odšli domov, vsak v svoj revir, in obvestili delavstvo o izvršenem preokretu.

Ko so v rudarskih revirjih zvedeli, da je TPD svoje namere preključila, so se rudarji začeli vračati iz rogov. Do večera so se vrnili vsi. — Rudarski revirji so se oddahnili.

Napad na Ravnah

Meseca junija 1944 se je patrola nemških policistov podala v vas Ravne nad Hrastnikom z namenom, da skuša revne kmete, obenem pa napolni svoje požrešne žleodce z zrelimi češnjami.

Bistro oko Dušana (Povše Avgusta) jih je opazilo pri kraji. Dal je povelje za napad. Prvič je v tej vasi oziroma pri Ravnikarjevem mostu zapel partizanski mitraljez. Ponosno ga je nosil vsem dobro znani in pri Svabih z debelimi črkami zapisan Hrastničan »Matjaž« (Franc Povše) brat Dušana. Matjaž je imel smolo. Mitraljez je odpovedal, toda hrabri borec ni obupal.

Stekel je z nezapravnim mitraljezom za dvema policistoma, ki sta utekla, ju dohitel ter razorožil. Tako je padlo ob tej priložnosti 5 zelencev, 2 pa so nastili s češnjami ter pozneje pognojili v dolino.

PREKLIC!

Predključem besede, ki sem jih govoril o Jožetu Mlakarju, Sklenodrovcu 36, zaradi rezerve, ki so neresnične. Mirko Korinšek, Sklenodrovec.

16. seja okrajnega zbora in zbora proizvajalcev okraja Trbovlje

Prav zanimiva je bila razprava na zadnji skupni seji okrajnega zbora in zbora proizvajalcev, kjer so ljudski zastopniki obravnavali stanje kmetijstva v okraju Trbovlje. Med odborniki je na

splošno prevladovalo mnenje, da je treba v našem okraju posvetiti vse večjo pažnjo živinoreji in sadjarstvu. Dosti je bilo govora tudi o strokovnem kadru v kmetijstvu, ki naj bi bil v pomoč Kmetijskim združenjem. Stavljen je bil predlog, naj bi vsaka KZ imela kmetijskega strokovnjaka, ki bi ga tudi sama vzdrževala.

Predmet širše diskusije so bile nadalje zadržane ekonomije. Tako je bil iz vrst ljudskih zastopnikov sprožen predlog, naj bi se ekonomija v Luki pri Zid. mostu v večji meri preusmerila na pridelovanje zelenjave, ki je potrebujemo naši revirski centri. Prav tako je bilo stavljeno vprašanje, zakaj ta ekonomija ne goji zdravilnih zelišč, kakor je to delala že pred leti, zlasti ker se je to pridelovanje izkazalo kot dokaj donosno.

Zelo mnogo so ljudski odborniki razpravljali o izboljšanju živinoreji. Predlagali so, da bo treba posvetiti večjo pozornost odbori plemenske živine. Da je stanje kmetijstva v našem okraju nezadovoljivo, je po mnenju ljudskih zastopnikov iskati glavni vzrok v tem, da kmečka mladina še vedno v preveliki meri sili v industrijo, medtem ko na vasi primanjkuje mladih delovnih moči, kjer ostajajo na delu le starejši ljudje in ženske.

Sprožena je bila tudi kritika na račun OZZ Trbovlje, da se v premajhni meri briga za poslovanje naših KZ. Te združbe bi se morale vse bolj zanimati za razvoj in dvig kmetijske proizvodnje, vse manj pa za trgovske posle. — Odborniki so razpravljali tudi o obveznem skropljenju sadnega drevoja. — Ob zaključku razgovorov so ljudski odborniki izbrali komisijo, ki naj podrobno pregleda stanje KDZ Trojane, ugotovi nadalje odnose med OZZ Trbovlje in združnimi ekonomijami in Kmetijskimi združenji ter posamezniki. V to komisijo so bili določeni ljudski odborniki: Tone Hudoklin, Milan Koržan, Franc Bravec, Jože Slak in Tine Remškar.

Na seji so ljudski zastopniki potrdili še Pravilnik o plačah v zdravstvenih zavodih. Razrešen je dolžnost dosedanjih načelnik za notranje zadeve pri OLO Trbovlje, tov. Zvone Orehek. ki je odšel na drugo službeno mesto. Njegove dolžnosti pa prevzame po sklepu ljudskih odbornikov tov. Franc Kralj-Cink.

Rudarski praznik 3. julij

(Nadaljevanje s 1. strani)

bili prisiljeni iskati si kruha v tujini. Transport za transportom so odhajali v Francijo, Nemčijo in druge tuje države.

Svobodne sindikalne organizacije so bile brez moči, vendar njih delo med članstvom ni počivalo, ampak se je iz dneva v dan krepilo in to ne brez uspeha. Ker se je od propadla stavke leta 1923 življenjski standard slovenskih rudarskih delavcev vedno slabšal, je rastle tudi nezadovoljnost med rudarji in s tem organizirana pripravljenost na odpor, kar se je leta 1923 tudi zgodilo. Sindikalne organizacije so skušale s pomočjo takratne Delavske zbornice pripraviti TPD na pogajanje z zastopniki rudarskih sindikalnih organizacij in ji ob tej priložnosti predložiti upravičene delavske zahteve. TPD tega predloga ni sprejela s trditvijo, da sprčo velike krize, ki jo je povzročala vsestranska konkurenca na premogovnem tržišču, njeno finančno stanje ne prenese niti najmanjših novih plač ali, kar koli.

Ko so rudarski sindikalni funkcionarji obrazložili stališče TPD delavstvu v revirjih, je potrpljenje prikipelo do vrhunca. Na pobudo tako imenovanih levih socialistov, članov KP, je rudarsko delavstvo spontano stopilo v gladovno stavko, računajoč, da bo to najsikrajnejše obrambno sredstvo v kapitalistični družbi prineslo izkoriščanim zaželjeno izboljšanje. Rudarji so ostali v jami v vseh večjih revirjih TPD skoraj 3 dni brez jedi in kakršnega koli okrepčila razen vode — zahtevajoč od družbe svoje osnovne življenjske pravice. Izjavili so, da so pripravljeni na vse žrtve ter da bodo zapustili jame in se vrnili domov le ob ugodni rešitvi postavljenih zahtev. Vse javno mnenje je bilo na njihovi

strani. TPD je bila nad tem ne pričakovanim revolucionarnim uporom presenečena in primorana stopiti v pogajanja z zastopniki II. rudarske skupine in sindikalnih organizacij. Pogajanja so se res začela na centrali TPD v Ljubljani. Obljubljala se je vsestranska rešitev postavljenih zahtev, samo da gredo rudarji iz jame, kajti to je bil za TPD največji skandal, ki ga je prav sama izvajala s svojim od strani oblasti podprtim diktatorskim režimom in nenehnim izkoriščanjem. S svojim diplomatskim in provokatorskim nastopom ji je po celodnevni burni razpravi uspelo prepričati delavske funkcionarje, da iskreno želijo ugodno rešitvi postavljenih zahtev, toda le pod pogojem, da rudarji zapuste rove. Ko so sindikalni zastopniki sporočili to stavekajočim, so v veri, da je TPD le enkrat izrekla iskreno obljubo, začeli zapuščati rove. Žive priče tega boja so še danes številne, še živeči rudarji in posnetki s slikami, kako se sestrščani in do smrti izmučeni jamski trpinji vračajo iz rogov v prepričanju, da je uspeh dosežen. Nekaj jih je na posledicah tega nadčloveškega napora tudi pomrlo in zapustilo nemili usodi svoje bedne in obupane družine, skoro vsi ostali pa so dolgo časa čutili posledice na svojem zrahljanem zdravju.

In kaj potem? TPD je gladko prelomila dano obljubo, češ da so rudarji zapustili jame. Svojo zmago je slavila s ponovno nadaljnjo diktaturo. Sankcije nad organizatorji stavke niso izostale. Opuščanja so bila na dnevnem redu in zaporu so se polnili z najvidnejšimi sindikalnimi funkcionarji. Med žrtvami je bilo največ članov KP, toda kljub temu organizacijska mreža ni bila pretrgana. — Sprčo verolomnega in izdajalskega početja TPD so bili rudarji pripravljeni svojo borbo ponoviti in nadaljevati do zaž-

lenega uspeha. Po nekajdnevnem obratovanju so ponovno ostali v jami — začela se je druga gladovna stavka, ki pa je bila že v prvih urah obojena na neuspeh. TPD je s svojim vplivom dosegla pri vladajoči buržoaziji, kar koli je hotela, samo da bi strla upornost izkoriščanih in izmučenih rudarjev. Medtem ko so bili ob prvi gladovni stavki vsi takratni časopisi »Jutro«, »Slovenec«, in drugi polni vsaj navidezno sočustvujočih člankov v oporo borečim se rudarjem, ob izbruhu druge gladovne stavke ni smel noben list omeniti niti besedice o stanju v rudarskih revirjih. Nasprotno. Krepijo so se začele žandarmerijske postaje in policijske enote, v revirje so prihajale cele čete vojakov. Strojni- ce in puške so bile naperjene naravnost na boreče se proletarce in vsi gibji sindikalnih funkcionarjev so bili tako rekoč pod kontrolo. Stavkajoči rudarji so bili prisiljeni zapustiti rove in se poraženi vračati domov. To je bila borba, kakršne zgodovina slovenskih rudarjev do takrat ne zaznava. Vsi napori tedanjih svobodnih delavskih sindikatov niso mogli streti odpora kapitalistične meščanske buržoazije. Situacija se je začela delno zboljševati šele tik pred drugo svetovno vojno, toda ne zaradi delavstva, ampak zaradi naraščajoče gospodarske konjunktore, ki so jo zahtevale priprave na drugo svetovno vojno.

Delavstvo se je tega dobro zavedalo in se pod vodstvom KP pripravljalo za odločilni primeren trenutek maščevanja, ki se je pričel z vdorom fašističnih hitlerjanskih (olp na južnoslovensko ozemlje. Lepo in častno številno slovenskih rudarjev je bilo že takol leta 1941 pripravljeno na oboje: uničbo za nacionalno in socialno osvoboditev. Ko je bila 27. aprila l. 1941 ustanovljena OF, so se je tudi rudarji kr-

ševito oprijeli. Aktivizacija je zajemala vedno širši krog in rudarji so se klicu maršala Tita za vključitev v partizane množično odzivali. Nedvomno so kot taki doprinesli svoj veliki delež k borbi za izgon okupatorja in domačih kapitalističnih izkoriščevalcev. Rudarski revirji so z velikim veseljem in zadoščenjem pozdravili novo priborjeno Titovo socialistično Jugoslavijo, in so prva leta po osvoboditvi, ko je bila rudarska industrija po naših južnih republikah še v obnovi, neutrudno delali tudi vse nadalje in praznike, samo da se je čim hitreje razvijal promet in začela delati industrija. Pri tem so odigravali veliko in odločilno vlogo naši novi »Enotni sindikati«, ki so kot šola komunizma še danes najvažnejši faktor v nadaljnji izgradnji socializma. Vloga, ki jo kot taki odigravajo v naši novi socialistični stvarnosti, je zgodovinsko važna. Samoupravljanje podjetij po neposrednih proizvajalcih, kulturni in strokovni ter politični dvig našega delavstva so sadovi smotrnih sindikalnih naporov za našo boljšo prihodnost.

Ko pa je bilo pred naše rudarske sindikate in kolektive postavljeno vprašanje, kateri zgodovinski dan si bodo izbrali za svoj stanovski praznik, so se glasno odločili za 3. julij kot spomin na težke borbe in žrtve, ki jih je zahtevala gladovna stavka leta 1934.

Zato tov. rudarji, dostojno ga proslavimo!

Naj živi nova socialistična Jugoslavija in njen voditelj tov. Tito! Naj žive enotni sindikati Jugoslavije kot pridobitev velike ljudske revolucije! Naj živi ZKJ, prvoborka delavskih pravic! Naj živi rudarski praznik 3. julij kot simbol borb rudarskega proletariata! A. D.

ŠTAJERSKA V BORBI

Roš Albina

Pogajanja za rudnik Hrastnik

Revirske rudnike vsak prav dobro pozna. No, in tak rudnik je tudi v Hrastniku, ki spada tudi v revirje. V zadnjem letu okupacije so Nemci na vsak način hoteli hrastniški rudnik uničiti, vendar so jim to spretno preprečili naši partizani.

Rudnik Hrastnik so odprli že v letu 1851. Poznali so ga pa že mnogo prej. V začetku so kopali premost na zelo primitiven način. Po izkopu so ga kmetje vozili do Save, od koder so ga potem s čolni odvažali. Pozneje so rudnik preuredili, zgradili od rudnika do železniške postaje industrijski tir in tako je šlo delo hitreje od rok in prevoz je bil mnogo cenejši.

Rudarji so bili vsjekozni reveži. Delali so trdo — vseh plače pa so bile nizke. Zato so večkrat stavkali, kar pa ni dosti pomagalo.

Tako je potekalo borno življenje hrastniških in drugih rudarjev vse do leta 1941, ko je prevzel vodstvo rudnika okupator v svoje roke. Tudi okupator ni ravnal z rudarji boljše kot prejšnji kapitalisti. Že v prvih letih je odšlo nekaj rudarjev v partizane — zadnja leta so pa odhajali kar v skupinah.

Hrastniški terenci so se odločili, da bodo rudnik minirali in ga tako vsaj za nekaj časa onesposobili. In res — rečeno — storjeno.

Bilo je sredi poletja leta 1944. Ob mraku je odkorakala skupina desetih, z brzostrelkami oboroženih mož proti dolini. Hrastnik je bil lepo razsvetljen, da so partizani, ki so bili po večini Hrastničani, kar strmeli. Številne lučke so bile kot zvezde na nebu. Zdaj je ena ugasnila, se spet druga prižgala in to se je ponavljalo ves večer. Zal pa naši partizani niso mogli obdovetati številnih lučk in ugotavljati, kaj približno stoji hiše posameznikov, ker jim čas tega ni dopuščal. Hoditi so morali v precejšnjem razmaku, kajti pot je bila ozka in kamnita in paziti so morali, da ne sprožijo kakšnega kamna v dolino, da ne bi vzbudili pozornosti. Straž okrog rudnika je bilo nešteto in morali so biti previdni.

Neslišno so prečkali potok Boben in se napotili v sosednji hrib. Prišli so do samotne male hišice, v kateri je še gorela luč. Partizan Zdenko, ki je vodil skupino, je potkal na vrata. Odprla jim je žena srednjih let. Nemalo je bila presenečena, ko je spoznala partizane.

»Saj veste, da je moj že dolga leta bolan. Kot senca se vlači sem ter tja, pa tudi jaz nisem dosti boljša,« je pričela tarnati.

»Vemo, vemo, vse prav dobro vemo,« ji je odvrnil Zdenko. »Pustil vas bomo, samo ključ stranskih vrat rova nam dajte. Vaš mož je paznik in le on ga ima,« je nadaljeval.

Brez besed je prišel mož v spodnjih hlačah k vratom z velikim ključem, na katerega so čakali partizani. Po vsem telesu se je tresel, iz sebe pa ni spravil nobene besede. Zato pa je bila žena bolj zgovorna in je besedila o svoji in moževi bolezni.

S ključem so se partizani napotili proti rovu, ki ni bil daleč od hiše. Pri hiši je ostal partizan, da bi v »zmoti« ne šel paznik po Nemce.

Rov, ki so vanj stopili, je bil partizanom dobro znan, saj so partizani rudarji delali v njem že leta. V daljavi so zagledali lučke, ki so se premikale. To so bili rudarji. Svojim očem niso mogli verjeti, da so partizani res prišli neopazno v rudnik. Stari tovaršarji so si stiskali roke, se objemali, do besed pa niso prišli. Jerič Miha je stopil na vozček in zbranim rudarjem povedal, da nameravajo rudnik minirati. Za konec pa je še dodal:

»Kdor hoče, naj gre z nami, ostali lahko gredo domov!«

Vsi, prav vsi so hoteli v partizane. Minerji so kaj hitro opravili svoje delo. V razne tehnične stroje in v vozčke so položili mine, vozčke pa so spustili po vzpenjačah navzdol. Skupno so zapustili rov. Niso prišli daleč, ko so eksplodirale prve mine. Morali so pospešiti korak. Pod Čeda mi so bili, ko so se jeli oglašati prvi streli — toda bilo je že prepozno, partizani so bili že izven nevarnosti.

Rudniku so prizadejali rano, ki je Nemci niso mogli čez noč ozdraviti. Manjkalo jim je med drugim tudi rudarjev. Ljudje pa so se na tihem veselili in si mislili svoje. Nemci so začeli takoj s popravili, vendar je bila škoda večja, kot so si prvotno mislili. Tako je rudnik stal preko jeseni in zime, šele spomladi je lahko pričel obratovati in še to ne v vseh rovin.

Spomladi leta 1945 je prišel v Hrastnik z enim bataljonom nemških vojakov kapetan Greisler. Že v prvih mesecih svojega bivanja v Hrastniku je pričel iskati stike s partizani. To se mu je kmalu posrečilo, vendar niso imeli polnega zaupanja vanj. Da bi preprečil partizane o sebi, je od časa do časa poslal v »hribe« kakšno desetino nemških Fricev, ki pa se niso vrnili. To je moral delati previdno, da se ne bi izdal.

Nekega dne je Greisler naročil kurirju, ki je imel z njim zvezo, da bi se pomenili glede rudnika, da bi se pred nedavnim ponovno prišel obratovati. Kurir je takoj vedel, za kaj gre — pogajanja torej. Za sestanek, ki ga je predlagal kapetan Greisler, sta bila določena dva tovariša.

Ob mraku sta krenila iz Čed.

katerih bi moral iti Bojan. Na žalost je pa en dan poprej prišel v Hrastnik z enim bataljonom esesovcev Schmidt, ki je po hrastniški dolini postavil svoje straže in uredil zasilne bunkerje, seveda brez Greislerjeve vednosti. Streljali so torej Schmidtovi vojaki.

Greisler je takoj načel pogovor o rudniku. Povedal je, da nameravajo Nemci pred odhodom rudnik minirati in ga tako rekoč uničiti. Partizani so pa to na vsak način hoteli preprečiti.

»In kaj bi hoteli vi?« je vprašal Bojan kapetana.

»Mi bomo to na vsak način preprečili,« je odgovoril Greisler, »ovira nas sedaj Schmidt, s katerim se ni saliti.«

Malo je pomislil, nato pa nadaljeval: »Vi pa nam boste zago-

vila, kjer je imel tudi svoje ljudi.

Lepega popoldneva je Greisler povabil Schmidta v svoj avto in mu dejal, da se bosta popeljala malo proti Trbovljam. Greisler je zopet napeljal pogovor na partizane, na miniranje rudnika itd. Nista se še pripeljala do pol poti, ko sta se pričela pripravljati. Greisler je ustavil. Vsak je skočil na svoji strani iz avtomobila, tokrat s pištolo v roki. Schmidt je zaslutl Greislerjeve namene in bil takoj pripravljen na boj. Toda Greisler ga je prehitel in ustrelil. Sprožil pa je tudi Schmidt, ki je zadel kapetana v ključnico. Greisler je imel še toliko moči, da je zvalil Schmidtovo truplo v Savo, sam se pa v sedel za volan in se odpeljal proti Hrastniku v svoj štab. Oficirjem je pripovedoval o napadu partizanov. Schmidta so ubili, njega pa teže ranili. Zdravnik, ki je bil takoj pri roki, ga je obvezal in moral je v bolniško posteljo.

Esesovci, ki so bili pod Schmid-

Kolektiv rudarjev rudnika Trbovlje-Hrastnik se pridružuje še stikam ostalih delovnih kolektivov ob prazniku rudarjev 3. julija in ljudskemu prazniku Hrastnik

Hodila sta počasi in previdno, tako da sta prispela na Log nad Hrastnikom okrog desete ure. Tik pred hišo upokojencev se je nenadoma pred njima vžgala močna električna luč. Stisnila sta se k hiši in čakala. Kmalu je luč zopet ugasnila in to se je ponavljalo. Ko sta ugotovila, da nevarnosti ni, sta pot nadaljevala. Že sta mislila, da sta izven obročja, ko ju nekdo prav zaspano nagovoril:

»Halt! Wer da?«

»Tiho bodi!« je odvrnil Bojan, ki je bil preplačen, da ima opravka z rudarjem, ki gre na delo.

Drugo vprašanje je bilo ostrejšje, takoj nato pa je nemški vojak, ki je bil na straži pri zasilnem bunkerju prav blizu hiše, ustrelil. V tem trenutku sta bila oba partizana na tleh. K sreči ni strel zadel nobenega. Ko je streljanje za trenutek prenehalo, je Bojan izkoristil priložnost in jo ucvrl v bližnji gozd. Tam se niti ganiti ni upal, da ne bi vzbudil pozornosti Nemcev, ki so bili v njegovi neposredni bližini. Streljanje je postalo spet močnejše. Pričeli so streljati na vse strani, brez cilja. Bojan pa je stal ob deblu in si ni upal, niti močje ne naprej ne nazaj, včasih si tudi dihati ni upal. Tako je ostal pozno v noč. Streljanje je ponehalo in začelo se je daniti. Toda kaj sedaj? O njegovem tovaršu ni bilo sledu. Ali je padel? So ga li dobili Nemci v svoje roke? Saj vendar ne bi smeli streljati, ker je bilo domenjano, da pridejo in Greisler jim je obljubil, da bo umaknil stražo. Sinočnje streljanje Bojanu nikakor ni šlo v račun. Moral bi nujno prekorajčiti cesto, toda podnevi je to nemogoče. Nazaj v Čede sedaj ni mogoče priti.

Cez gozd lo je mahnil v dolino. Od daleč je zagledal hišo, v kateri je imel napovedan sestanek. »Nak, tja ne grem,« si je mislil, »prekorajčiti bi moral zopet cesto. Lahko bi me kdo opazil.« In res; odšel je k sosednji hiši, kjer je bila pekarna. Pek se je nemalo začudil, ko ga je uglasal. »Skrij se, za božjo voljo, ženske bodo prišle vsak čas po kruh.« Domenila sta se, da je potem pek odšel k tisti hiši vprašat, kakšen je položaj. Tam ga je vso noč čakal nemški oficir, da bi se pogovorili. Nemec je imel s seboj nemško uniformo, pripravljen na Bojana. Poleg uniforme si je nadel še nemško ogrinjalo in čepico, nakar sta s oficirjem odšla mimo nemških straž, ki so strumno pozdravljale nič hudega sluteč Nemca in partizana, v nemški štab.

V štabu je že nestrpno čakal kapetan Greisler. Kapetan Greisler je prejšnji večer umaknil vse straže, mimo

tovili svobodo, seveda nam oficirjem.

Da to jim je Bojan obljubil. Da bi obljuba še bolj držala, ga je vzel s seboj v partizanski štab, kjer so se o tem še enkrat skupno dogovorili o preprečenju miniranja.

Kapetan Greisler, ki je večkrat govoril s Schmidtom, je napeljeval pogovore z njim na partizane, o katerih pa ta ni hotel ničesar slišati. Pri vsakem večjem poslopu je postavil svoje straže, do rudnika pa sploh prišel nisi. Na postaji je stal velik oklopni

tovo komando, niso vedeli za njegove naklepe o miniranju rudnika. Vse je prevzel Greisler, ki je uredil, da je ostal rudnik nepoškodovan.

Tako je napočil 9. maj, dan svobode. Rudnik je ostal nepoškodovan, pa tudi Nemci, ki so sodelovali z OF, so ostali pri življenju.

Od takrat pa do danes je iz hrastniškega rudnika prišlo že mnogo udarnikov, novatorjev, racionalizatorjev, ki so delali dan in noč za obnovo naše lepe, svobodne domovine.

Napad na postojanko Katarina nad Hrastnikom

25. avgusta 1944 je prišel 3. bataljon Zidanske brigade v vas Znojble pri Čemšeniku z namenom, da prenoči in naslednjega dne nadaljuje pot proti revirjem z nalogo mobilizacije. V imenovanji vasi se je štab bataljona povezal s terenskimi oblastmi, da si napravijo načrt poteka mobilizacije trboveljskih in hrastniških rudarjev, ki so bili določeni se boriti.

Ker se je štab zanimal v zvezi s to akcijo za sovražnikove postojanke, katere je treba blokirati, kajti glavni cilj akcije je bila mobilizacija, je bil opozorjen na postojanko Sv. Katarina nad Hrastnikom. Obveščevalna služba terenske oblasti je najavila silno demoralizacijo navedene postojanke in njihovo nepripravljenost, da sprejmejo boj s katerokoli enico NOV.

Ob tem se je štab samo spogledal. »Če je pa tako, bomo pa naš načrt malo spremenili,« reče Viktor — komandant. Takoj zbere 20 prostovoljcev, naslednje jutro mora postojanka pasti. Z ostalimi možmi se mora izvesti osnovna naloga. To je bil predlog, ki se je samo malo izoblikoval in postal sklep in načrt.

Da ne bi napad na omenjeno postojanko neugodno vplival na potek mobilizacije, je bilo treba postojanko napasti šele drug dan, ko se bodo grupice, na katere je bil bataljon razdeljen, že vračale z mobiliziranci iz centrov.

Teh 20 prostovoljcev, z dvema članoma štaba, je zvečer, 25. avgusta, krenilo proti cilju in se nastanilo v vasi tik pred Sv. Katarino, kar na cesti, ki pelje iz Trbovelj mimo Sv. Marka na Sv. Katarino. »Zakaj pa ne bi bili tu,« reče komandant Viktor. »Postavimo stražo, ostali pa popolnoma

spremnj vsak z orožjem pri sebi,« kakor so delale partizanske enice predvsem v letu 1941-42 in še 1943. Ležajo, da se odpočijejo ter potakajo zore. Komandant je izjavil: »Če pa kdo pride, se pa bomo udarili, bo pa ena akcija več, saj smo itak v tekmovalstvu z ostalimi bataljoni.«

Ob 8. uri zjutraj — 26. avgusta krene oddelek prostovoljcev po gozdu nad postojanko in se porazdeli ter pripravi na nenaden napad, brez predhodnega streljanja ali pozvanja na predajo. In tako je bilo. Pred postojanko so trije Svabi čisti, li čevlje, popolnoma nepripravljeni in še brez srajc. Zvižg komandanta da znak za juriš in borci s funkcionalni planjo iz grmovja preko čistine z močnim jurišem naravnost na cerkev. V cerkvi, ki je bila močno utrjena, je bilo gnezdo švabske zalege. Od treh, ki so bili zunaj, je eden ubere kar čez drn in strn naravnost proti Hrastniku, druga dva pa v postojanko. Tik, ko je tov. Lumpi, najboljši mitraljezec prišel za ključ, je eden od dveh že zasakal ključ in tako se je nenaden vdor v postojanko pone-srečil. Med tem pa se je že oglašila sovražnikova strojnica, iz zvonika, katero pa sta dva mitraljezca, ki sta stala na izhodiščnem položaju prisilila, da je utihnila. Začel se je krvavi ples. Iz strelskih linij so letele bombe in jim tako branile, odnosno jih prisilile, da so morali odstopiti nekaj metrov od cerkve, kjer so jih še dosegle njihove brzostrelke. Pri tem odstopu je bil težko ranjen komandant Viktor ter sta dala dva borca življenje na oltar domovine. To jih je še bolj razjezilo. Komando je prevzel namestnik komandanta tov. Cene. Od cilja niso odstopili. V tekmovalstvu moramo biti prvi so

Partizani poderejo elektr. drog falskega voda na Meketovem

6. september 1941 je bil sončen, skoraj vroč dan. Popoldne je tiščala sapa in na nebu so se začeli zgrinjati temni oblaki. Blizu se je nevihta. Že zgodaj se je zmrčilo, noč je postala temna kot v rogu. Vedno pogostejši bliski so osvetljevali temnišo, vmes pa je zamolklo gmelno. Začele so padati prve kaplje. Ta večer sem legla zgodaj k počitku. Sredi noči me zbudi grozanski pok. Začutila sem, kako se je vse streslo, vmes pa je rožljalo kot bi se ubile neke šipe. Planem pokonci. Uverjena sem bila, da je tresčilo v sosedovo, Dolniškovo hišo. Ko pogledam skozi okno se prepričam, da moja bojazen le ni bila resnica. Premišljuje, kaj vendar se je zgodilo. Naenkrat mogočno zazari nebo, da je postalo na mah svetlo. Torej le ogenj, mi šine v glavo! — Se isto noč sem zvedela, da je skupina partizanov izrabila nevihto in se iz kalskih hribov čez stari Hrastnik približala mogočnemu električnemu drog falskega voda

na Meketovem in ga minirala približno en meter nad zemljo. Ko se je drog zvrnil na nižje ležeč travnik, je prišel tok z zemljo v zvezo, kar je povzročilo ta strahoviti pok. Ker stajujem v neposredni bližini in sicer pod skalo, ni čudno, da me je pošteno streslo. In od kod kresova? Ob vrtnitvi v hribe so fantje vrgli nekaj granat v kozolca polne krme, kar je umevno lahko povzročilo tak sijaj. Na Dolniškovem kegliču je pa zrakni pristik zdobil šipe. Mnogo strahu, dela in stroškov so pa hrabri partizani to noč le povzročili okupatorju, čeprav je bil takrat še močan.

Gasilci, ki so bili ponoči alarmirani, so prišli z avtom Dolanca, potem so se pa vrnili, češ, da je brez smisla hoditi v hrib, ker tam itak ni vode. Tudi policija se je ojunčila šele, ko se je zdanilo in so bili partizani že davno na varnem. Podrti drog so v kratkem nadomestili, naprej z lesenimi, pozneje pa zopet z železnimi deli.

Mobilizacija v rudniku

Isto noč (leta 1944), ko je četa Šlandrove brigade minirala železniški most, je druga četa hotela izprazniti lekarno. Vojška je bila v stiski: za sanitetni material. Priplazili so se že prav blizu. Tedaj pa je zažvižgalo po zraku. Akcija se ni posrečila. Po večurni borbi so se partizani umaknili z nekaj ranjenci. Da se akcija ni posrečila, je bila zasluga tedanjega nemškega župana Titza, ki je rohnel nad svojimi zelenec in jih pogajal v juriš. Toda tega jim partizani niso ostali dolžni. Par tednov po tem se je osem temnih postav priplazilo v center rudnika. Na čelu jim je bil hrabri Hrastničan Zdenko (Konrad Pevec). Junaska skupina Hrastničanov se je naenkrat pojavila v rudniku samem. Tu se je pričelo živčno delo. Minirali so vse jamske črpalke, električne transformatorje ter razne druge strojne naprave, ki so bile takrat nenadomestljive. Škoda je bila večmilijunska. Poleg tega pa so odšli v našo vojsko vsi delavci, ki so bili na delu v rudniku in so bili za vojsko sposobni.

To je bila akcija! Nemci so hodili drug dan z dolgimi nosovi oz. obrazji ogledovat škodo. Niso mogli razumeti, da je kaj takega sploh mogoče. In vendar

je bilo res — ni se jim sanjalo — škodo so lahko otipali!

Naši hrabri hrastniški aktivisti upajo tudi v centru sovražnih bunkerjev zadati sovražniku rano na močno občutljivem mestu!

Junaska ženica

V novembru 1944. Mokre cunje so se sušile pri peči. Zunaj je deževalo. France in kurir Boris se odpravljata v vas Matkovec pod Sv. Jurijem. Jaz sem krpala nogavice na peči. Peli smo. Bilo je tako prijetno v hiši. France in Boris sta ogrnila dežne plašče, se veselo poslovila in odšla v svoj dan. Minilo je četrte ure. Strojnica je zapela za hribom. Se in še. Planika sem s peči. »Po naših so udarili!«

Ves dan sem se potikala po gozdu, k hišam nisem šla. Zvečer sem se zopet oglašila pri gostilničarju pri Sv. Juriju. V sobi ob peči je čepela sključena postava. Spoznala sem ga, bli je France.

Roko je imel zavito v krvave cunje. Obraz blede, pod očmi črni kolobarji. Vse mi je bilo jasno. »Kje je Boris?« vprašam. — »Ujeli so ga.« Stisnilo me je v grlu. Bil sem dobi tovariš. Imela sem s seboj prvi ovoj. Rana je bila precejšnja. Kost prestreljena.

France je pripovedoval: »Bil-žala sva se koč, kjer sem imel usnje. Stopiva izza ovinka, 20 m od naju je bilo polno zelenec. Počilo je preden sva se zavedela. Boris je skočil v gozd. Nasproti so mu prišli Nemci, za njimi so bili Nemci, ujeli so ga. Jaz sem tekel proti vasi. Kroglja me je zadela. Kri mi je brizgala na vse strani. Čutil sem, da sem sam, pa sem vendarle tekel. Sproti sem slekel povrtnik in zavil roko vanj. Krvava sled za menoj je prenehala.

Pridem do neke parne. Počasi so se gibale noge. Za mano sled čevljev. Zlezem v parno. Zarilem se v slamo. Zunaj zaslišim mrcanje po snegu. Kmalu nato Nemci, ki nekoga vprašujejo po meni. Znan glas odgovarja. Vsem tekel po kolovozu proti sosednji vasi. Nemci so tekli na preji!

Slama je zašumela. Zagledam starejšo ženico. Dobro sem jo poznal. Imela je tri sinove v partizanih. Prinesla mi je piti. Očila rano. Zvečer me je v hiši preoblekla in spravila sem. Videla je, da sem pribežal v njhovo parno. Ni se ustrašila. Hitro je pričela obračati moje stopinje z njenimi pošvedranimi čevlji. Nemcem je pokazala napačno smer...

Bila je junaska Kranjčeva mama, ki se piše Ivana Laznik, preužitkarica v Makovcu nad Hrastnikom. Če sem komu dogodek pripovedoval, so povsod rekli, da bi storili isto — bogve za tako dejanje je bilo treba v takratnih časih mnogo trdnje volje in neustrašenosti.

Miniranje »Riklovega mostu«

Julija 1944 je napravila četa Šlandrove brigade s pomočjo tukajšnjih aktivistov drzno akcijo kljub močni sovražnikovi zasedbi.

Skrivoma se je priplazila do mesta, ki je bil ogromnega pomena, kajti preko njega so vsak dan iz našega rudnika odvažali premost. Most so borci v

Mesto Radeče v času NOV Razgovor z ljudskim poslancem in predsednikom LOMO Zagorje, tov. A. Lukačem o šolskih vprašanjih

(Nadaljevanje in konec)

Precej strahu so prestali Radečani tudi zaradi pogostega bombardiranja, čigar cilj je bil železniška postaja Zidani most. Začelo se je v marcu leta 1944 — prvi večji napad s težkimi bombami pa je bil izvršen 17. novembra istega leta. Tedaj sta bila ubita tudi Radečana Marija Brilej in Alojz Titovšek. Bombni napadi so se vršili preko vse zime in pomladi, podnevi pa tudi ponoči. Tudi na Radeče je padla v maju 1954 bomba, in sicer v bližini šole, kjer sta bila ubita fotograf Uli in mlada žena Marija Groznik.

Stalni partizanski odred se je zadrževal v naših gozdovih na Ivju, v Močilnem in na Jatni. Ta odred je bil v stalnih stikih s partizanskim gibanjem na Dolenjskem in je pogosto začeljen drzne akcije, največ z rekvizicijami pri Svabih in nekaterih domačih izdajalcih. V zimski leta 1944 se je Nemcem posrečilo priti do skritega bunkerja, ki je bil najbrž izdan. Ob tej priložnosti je bil ubit nepoznan partizan, 6 domačinov pa so Nemci odpeljali in od teh štiri postrelili 23. marca 1945 v Poljskavi pri Mariboru. To sta bila brata Salomon, Ivan Novak in Leopold Kajtna. Mladega partizana Petra Rossija, ki je v začetku vojne še obiskoval osemšolo, so našli Svabi ob tej priložnosti vsega prezebllega doma na Močilnem na peč; in ga odpeljali. Našega najmlajšega partizana je doletela najstrašnejša usoda: bil je obesen skupno z borcem Golufom iz Jagnjenice in 98 tovariših v Frankolovem pri Celju. Ne srečna usoda je doletela tudi drugega Močilčana, partizana Trošta. Padel je, zadet od švabske kroglice na Njivicah, ko je stal na straži ob rekvizicijah pri Bukovcih.

Strahovito grozodejstvo so uprizorili SS-ovci v decembru leta 1944 na Brunku pri Radečah. Ker so sumili, da se pri posestniku Skoporu zbirajo partizani, so proti večeru prišli nepričakovano v njegovo hišo, ustrelili na lico mamo njegovo ženo in sina ter še tri moške, ki so jih pobrali po vasi. Zavlekli so jih pred Strnadov hlev in jih tamkaj postrelili. Izredno prisotnost duha, kateri se ima zahvaliti za življenje, je tedaj pokazal Stanko Strnad, ki je pobegnil izpred brzdostrelke v trenutku, ko je morilec Sajt oddal prvi rafal v žrtve. Bil je sicer obstreljen, a je vseeno ušel. Trupla so SS-ovci nato zavlekli v Strnadovo hišo. Krvavi zublji goreče hiše, ki so jo Svabi zažgali, so opravila še zadnje delo tega strašnega hudodelstva.

Isti morilec so na zverinski način ubili starega Zimška z Vrhovega, očeta znanih partizanov, čigar truplo so našli svoji ob Savinji pri Rimskih Toplicah. Kljub vsemu iskanju domačinov pa ni bilo mogoče najti trupla tov. Paša, ki so ga SS-ovci ustrelili in najbrž vrgli v Savo.

Dne 2. junija so enote Gubčeve in Cankarjeve brigade izvršile napad na tovarno papirja v Radečah in jo tako temeljito demolarile, da je Nemci niso mogli več dati v obrat. Na tovarnih avtomobilih, ki so bili last tovarne, so partizani odpeljali vse, kar se je dalo, in to preko Sv. Križa na Dolenjsko. To je bil eden izmed najdrznejših partizanskih podvigov v našem okolju.

23. marca 1954 so smrtonosni rafali odjeknili tudi v Radečah. Na Zupančičevem travniku pod pokopališčem je bilo ustreljenih 17 talcev. Pozneje so se ugotovila imena le štirih ustreljencev, med njimi tudi Vladko Kolenc iz Zagorja, imena ostalih trinajst pa so ostala neznanca. Po osvojitvi je LOMO Radeče poskrbel za izkop iz njihovega začasnega groba ob Savi. Pokopali so jih slovesno na pokopališču.

Vseh žrtev, ki so darovale svoja življenja za svobodo domovine, bodisi kot talci, interniranci ali borci, je bilo okrog šestdeset.

V jeseni leta 1944, ko se je že začel splošen umik Nemcev in so jih naše divizije NOV krepko potiskale iz jugovzhodnih delov Jugoslavije proti severozahodu, so se tudi v Radečah pričeli Nemci mrzlično pripravljati na protitankovsko obrambo. Začeli so kopati strelske jame in graditi bunkerje. Seveda so Nemci za to delo uporabili vse prebivalstvo, kolikor jih je bilo mogoče zbrati v starosti od 14 do 60. leta. Ob tej priložnosti so Nemci napravili velikansko škodo po naših gozdovih, saj so uničevali kar vseprek.

Nekaj dni pred razsulo so tudi radeški Nemci in njihovi

pomagači začeli pobirati šila in kopita, da se spravijo čim hitreje na varno. Tik pred odhodom so radeški SS-ovci izvršili še en umor; dne 4. maja so iz zasede ustrelili šolskega upravitelja Ivana Pečnika. Licemersko so dovolili svojcem lep pogreb in je žrtvi v slovo spregovoril še poslednji izmed 7 švabskih županov v Radečah. Lep venec iz gozdnih cvetic pa so mu poslali v zadnji pozdrav partizani terenci iz Jatne.

Zadnje dneve je bil v Radečah pravcati kaos. Zadnji odredki nemške, ustaške in belogardistične vojske so tako zatrpali cesto proti Celju, da enostavno ni šlo nikamor več naprej. Tako je bataljon bele garde, ki je prišel z vso opremo preko Sv. Križa iz Dolenjskega v Radeče, odložil tu svoje orožje in opremo in se razkropil po raznih gozdnih poteh nazaj na Dolenjsko. Ista usoda je doletela tudi ustaše in Nemce, ki so odlagali ob naših cestah cele skladišnice

municije, orožja, raznih instrumentov, pisalnih strojev, radio aparatov itd.

Dne 9. maja smo čuli po radiu, da je mir podpisan — dan pozneje proti jutru pa so se pojavili že prvi oddelki hrabre črnohorske III. udarne divizije. Se isti dan so prišli od vseh strani naši partizani domačini, s katerimi je bilo svidenje nepopisno veselo in ganljivo.

Ko so se spet po dolgem času v svobodni Jugoslaviji odprla šolska vrata, je novi šolski upravitelj našel v predalu šolske kronike. Njegov pogled je obvisel na edinih besedah, ki jih je pred štirimi leti zapisal v knjigo šolski zastopnik nemških okupatorjev v Radečah: »Die Schule in Ratschach ist jetzt deutsch!« — Roka novega šolskega upravitelja je mirno segla po peresniku in zapisala v spominsko knjigo šole:

»Maja 1945: šola je zopet slovenska!«

Prof. Janko Orožen, Celje:

Delavsko gibanje, stavke

(Nadaljevanje in konec)

Pod vodstvom tedaj ustanovljene Zveze so delavci med 17. decembrom 1920 in 11. januarjem 1921 stavkali tretjkrat. Na slovensko javnost so izdali učinkovit razglas, v katerem so ji predložili svoje bedno stanje. Delavci so deloma uspeli.

Naslednja stavka je bila od 21. do 28. avgusta 1922.

Zelo dolga je bila stavka, ki je izbruhnila 20. julija 1923. Končala se je šele 14. septembra 1923. Stavka je potekala zelo ostro in dramatično. Delavci so bili odločni, vendar so s svojimi družinami mnogo trpeli. Ko je vlada pristala na kompromis, so se morali vdati.

Bilo je tik pred spopadom z najostrejšo reakcijo, s fašizmom, ki je v obliki Orjuna začel prodirati na slovenska in jugoslovanska tla. Ko je Orjuna 1. junija 1924 hotela svoje zastave ponesti v revirje, so ji organizirani rudarji zastavili pot. Na Vodah, na cesti pod Frischovo vilo, so padle prve

žrtve. A popoldne se je zgodila nezasišana stvar. Skupina orjunašev je delavca Franca Fakina odvedla v kamnolom in ga ustrelila. Fakin je s svojo veliko žrtvijo postal prvi mučenik socializma in demokracije v počasi se približajoči težki dobi. Okrožno sodišče v Celju je zadevo preiskovalo, ugotovilo potek dogodkov, osebnih krivcev tragedije pa ni našlo. Dne 12. julija 1924 je bila Zveza rudarskih delavcev Jugoslavije razpuščena.

Ker so se gospodarske razmere v naslednjih letih ustalile, se je tudi gmetni položaj delavcev nekoliko zboljšal. Marsikateri si je s pomočjo rudnika postavil celo svojo hišico. Vendar je družba tudi v tem času stalež delavstva manjšala.

Težka doba za delavstvo je nastopila, ko je leta 1929 začela kriza udarjati tudi po Jugoslaviji. Družba je hotela izgubo prevaliti na ramena delavstva in je začela plače zniževati. De-

lavstvo s pogajanjimi in dogovori ni moglo ustaviti preteče nesreče. Zopet je moralo poseči po stavki, čeprav zaradi delovanja nasprotnih sil še ni bilo enotno.

V ozadiju se je že čutila moč Partije, ki je delovala že ilegalno. Ker je imela oporo delavstva v revirjih, se je mogla na Čebinah v noči med 17. in 18. aprilom 1937 tudi formalno obnoviti. Svojo silo in pravilno pojmovanje življenja je pokazalo delavstvo tudi v »Svoboda«. Kulturna okrepitev je brezdomno vplivala na samozavest, ki se je dvignila proti bedi in ponižanju. Kakor v početku revirskih stavk, so tudi tokrat prve nastopile žene. Beda jih je prisilila, da so zapustile svoje rudniške domove in zasedle trboveljske ulice. To je bilo leta 1933. Ko je 1. julija 1934 družba naznanila, da bo zopet znižala plače, se je delavstva lotil obup. Rudarji so zasedli jame in pričeli gladovno stavko. Kakor leta 1889, je bila tudi tokrat vsa boljša slovenska javnost na njihovi strani. Po dani obljubi so delavci s stavko prenehali, a so jo mesec dni pozneje zopet obnovili. Vsaj toliko so uspeli, da so jim pustili že tako skromne plače.

Zadnja stavka naših rudarjev v stari Jugoslaviji je bila decembra 1939. Delavci so zahtevali povišanje plač, ker pa sta bili skupini, povezani na vladojoči režim, preveč popustljivi, niso uspeli.

Stavke so imele dvojni pomen. Prvič so z njimi delavci izboljševali svoje gmetne razmere. Drugič so jih pa usposabljalne za revolucionarno borbo, skozi katero so morali iti, preden so v socialistični družbi mogli sami postati ne samo gospodarji svojega dela, ampak tudi podjetja, s katerimi so povezali svoje sile. Revolucionarno dejanje so pa mogli izvršiti šele potem, ko so dobojevali strašno borbo z okupatorjem. Za to borbo so revirji dali okrog 7000 borcev, a same Trbovlje okrog 800 do 900 smrtnih žrtev.

Nov in po izjavah največjih zdravniških kapacitet uspešnejši način zdravljenja predstavlja transfuzija krvi. Za množično uporabo krvi je pa treba tudi množične preskrbe tega žlahtnega življenjskega soka. Organizacija RK si je pri tej oskrbi naložila dolžnost s svojo veliko organizacijo pridobiti čim več prostovoljnih krvodajalcev, da bo omogočeno čim cenejše zdravljenje. Ob sodelovanju RK je bilo lanske leto zbrano skoro štiri tone krvi, kar pa po izjavah pristojnih zdravnikov ne zadostuje za potrebe, ki jih ima naše zdravstvo.

Se dve delovni področji sta, ki jih mora naš Rdeči križ oskrbeti množično bazo, če naj

pedagoških in drugih znanih delavcev.

V svojem razmišljanju in razpravljanju pridem do zaključka — in to bi rad predvsem poudaril — da mora naša obvezna šola, ki je dolžna dati otrokom splošno in osnovno izobrazbo, s pomočjo katere si bodo lahko hitreje pridobili in se usposobili za industrijske, obrtne in kmečke poklice, ali uspešno nadaljevali študij v višjih šolah, dobiti drugačen okul, novo vsebino in metodo dela ter večjo življenjskost. Družba je dolžna, da v tem primeru hitreje postopa in najde primerno obliko in sistem — pedagoški delavci pa morajo šolo otrokom približati, da bo v njih zavel nov duh in se pokazala večja pripravljenost za pridobivanje znanja in večje razumevanje današnjega časa in socialističnega razvoja. Šola je namreč tista prosvetna ustanova, ki je družbi lahko v največjo pomoč in ki lahko najuspešneje kuje in oblikuje nove ljudi, borce za socializem, ki bodo razumeli našo težko in krvavo preteklost, uspehov polno sedanost in lepšo prihodnost v socialistični skupnosti.

KAKO SI ZAMIŠLJATE DRUŽBENO UPRAVLJANJE V TEH ŠOLAH IN KOLIKO SO NAPREDOVALI ŠOLSKI SVETI V ZAGORJU?

Kotaj smo dobro začeli. Kljub prizadevanju pa naše družbene organizacije niso delegirale v šolske svete takšnih ljudi, ki bi sami po svojem osebnem interesu hoteli kar največ prispevati in reševati bistvena vprašanja naših šol in njihovega napredovanja. V dosedanjem delu so pokazali največ iznajdljivosti in natevanju in sumirvanju materialnih problemov, veliko manj pa v reševanju drugih nalog, ki so prvenstvene — primarne — in ki jih je treba in takoj mogoče rešiti v okviru obstoječega materialnega položaja. Z izjemo novih šolskih gradenj je mestna občina v preteklih dveh letih porabila znatne usote denarja za prosveto: za preureditev, razširitev in prečiščenje šolskih poslopij. Tudi letos se bomo lotili tega dela in napravili, kar je v naših močeh in kolikor dopušča gospodarske razmere. Pred šolskimi sveti torej stoji naloga, ki se jih je treba takoj pogumno lotiti in tako pomagati, da bomo resnično napredovali. — Dom je treba še bolj približati šolam in porabiti vsako obliko roditeljskega posvetovanja, da se bodo takrat ogajali tudi starši in spoznavali principe socialistične vzgoje. Stalno je treba nadalje slediti in pomagati otrokom, ki jim je lažistična vojna ugrabila oba ali enega roditelja. Tem

otrokam smo dolžni pomagati do spoznanja, kako nesebična je bila borba njihovih najdražjih in za kakšen svet, za kakšne družbene odnose in mednarodno sodelovanje so se oni borili. Prav tem pomagamo, da bo njihovo delo uspešno in življenjsko pot lepša. Vseskozi pa bo poglavita naloga šolskih svetov, da bodo s pomočjo učiteljskih zborov in prosvetnih društev vzgajali otroke, jih vključevali v društva, poskrbeli za koristno delo in primerno razvedrilo ter jih odtegnili vsem kvarnim vplivom, ki so jim v prostem času čisto izpostavljeni.

ŠE TOLE: ALI NAJ BODO ŠOLSKI SVETI V SVOJEM DELU SAMOSTOJNI ALI SAMO POSVETOVALNI ORGAN MESTNEGA SPK?

Sem za samostojnost šolskih svetov, vendar pa ima tudi vsaka samostojnost svoje meje. Mislim na materialno problematiko, ki jo šolski sveti lahko rešujejo v okviru gospodarskih možnosti — še prej pa, da le-te dobro poznajo.

KAJ LAHKO POVESTE O UČITELJEVEM POKLICNEM IN JAVNEM DELU?

Jaz tega ne bi ločil. Sodim, da je učiteljevo šolsko in javno delo eno in isto. Slišim tudi pripombe o šolskem in izvenšolskem delu, pa si mislim, da je to že davno za nami in je čas primeren za drugačno družbeno ureditev, kot je naša. Ne morem si namreč predstavljati, kaj je izvenšolsko delo, kolikor nisem nikdar slišal o nekem izvenšolskem, izvenšolskem delu in podobno. Najbrž razumete, da tretjim učitelja drugače kot samo učiteljskega uradnika v razredu, marveč da ga štejemo za pedagoškega delavca, ki bo povsod: v šoli, na cesti, v društvu in drugod izkoriščal svoje poslanstvo in z drugimi tisočji vred delal za kulturni napredek in zmago socializma. Zaradi objektivnih okoliščin ne morejo val v enaki smeri vršiti tega za družbo tako koristnega dela. V Zagorju je pedagoško in družbeno politično delovanje nekaterih vseh hvale vrednih. V tej zvezi se spominjam tudi ustanovitvene Kluba ljudskihoprosvetnih delavcev, kjer so se združili prosvetni delavci iz šol in društev z namenom, da razširijo dejavnost v prosvetnih društvih, ustvarijo čim več mladinskih sekcij in delo pravilno porazdelijo. V tem vidim konkretno obliko združevanja vseh ljudskihoprosvetnih delavcev, ki lahko pokaže dobre rezultate in kjer bo pedagoško delovanje prišlo do polnega izraza. an-an.

Zagorje prireja Teden kulture in gospodarsko razstavo

DPD »Svoboda« v mestni občini Zagorje prireja v času od 27. junija do 4. julija 1954 Teden kulture s pisanimi in izbranimi sporedom. Kot uvod v vse te prireditve so v Zagorju v nedeljo, 27. junija, odprli veliko gospodarsko razstavo tamkajšnjih gospodarskih podjetij, ustanov in organizacij. Ob otvoritvi so se zbrali predstavniki ljudskih oblasti, podjetij in političnih ter drugih organizacij. Med drugim so se udeležili otvoritve razstave tudi: predsednik OLO Trbovlje tov. Tine Gosak, podpredsednik OLO Trbovlje tov. Viktor Burkelc, sekretar MK ZK Trbovlje tov. Dušan Povše, zastopnik iz Maribora tov. Rado Pušenjak in še drugi gostje.

Natanko po deseti uri dopoldne je otvoril razstavo predsednik pripravljalnega odbora

res uspešno delujeta. To je organizacija širokega zdravstvenega skrbstva in boj proti pijančenju. To pa sta hkrati tudi najbolj delikatni delovni veji. Zato se RK predvsem pripravlja na podrobno proučevanje vsega, kar je z njima v zvezi. Za borbo proti pijančenju je že sestavljena posebna komisija, ki v njej sodeluje cela vrsta poznanih javnih in znanstvenih delavcev, katerih imena so porok, da bodo to vprašanje reševali po znanstveni in vsestranski proučeni metodi, da bo mogoče proti tej škodljivi navadi uspešno nastopiti in se uveljaviti.

Desetletnico svojega obstoja bo torej Rdeči križ praznoval sredi najintenzivnejšega dela za dvig zdravstvene ravni našega ljudstva. Tako praznovanje bo njegova največja počastitev, saj je zavest o storjeni dolžnosti do ljudstva in zvestoba do njegovega težnjave za organizacijo RK in njeno članstvo.

inž. Ivo Pust, za njim pa je spregovoril še predsednik LOMO Zagorje in ljudski poslanec tov. Alojz Lukač. Gostje in ostali so si nato ogledali gospodarsko razstavo, ki je Zagorčanom lahko v ponos. V 13 sobah nižje gimnazije v Zagorju je 38 razstavljalcev razstavilo svoje izdelke. Glede te razstave se omejimo za sedaj samo na izjavo, ki jo je dal predsednik OLO Trbovlje, tov. Tine Gosak, ki je dejal, da je ta razstava boljša kot je bila trboveljska.

Več o razstavljalcih in njihovih izdelkih pa v prihodnji številki.

V naslednjih dneh bodo v okviru Tedna kulture v Zagorju še sledeče prireditve: danes, v sredo, 30. junija, ob 8. uri zvečer bo koncert pevskih zborov; jutri, v četrtek, 1. julija, ob isti uri »Karolina Režak«; v petek, 2. julija, ob 8. uri zvečer Telovadna akademija TVD »Partizana«; v soboto, 3. julija, ob 10. uri dopoldne rudarsko zborovanje ob Prazniku rudarjev, ob 8. uri zvečer pa so na sporedu Cankarjevi »Hlapci«, ki jih bodo dali člani SNG iz Ljubljane.

Vse prireditve so na letnem telovadšču TVD »Partizana«.

MINIRANJE

»RIKLOVEGA MOSTU«

(Nadaljevanje s 4. strani) bila Slovenija! Padli so. Akcije je vodil Hrastničan Dušan (Povše Avgust).

Zopet so pokazali naš borci, kakor že nešteto, da Nemci ne bodo izpolnili ukaza Hitlerja: »Napravite mi Spodnjo Stajersko nemško!«

Pokazali so, da živi na teh tleh narod, ki se ne pusti za sužnjiti, narod, ki trga okove, ki bo prej ko slej dvignil Titoovo zastavo proti svobodnemu soncu!

90-letnica mednarodnega Rdečega križa

10-letnica ustanovitve Rdečega križa Slovenije, ki je bil ustanovljen 1. 1944, v času NOV

(Nadaljevanje in konec)

Ob desetletnici ustanovitve sedanje organizacije Rdečega križa je prikazano njegovo delo v tem obdobju. Mnogi ljudje, ki se jim ne more očitati, da ne spremljajo dogodkov javnega življenja, bodo presenečeni, kaj ustvarja in kakšne vrednote grmadi tiho in skromno delo, ki se razvija v okviru te organizacije.

Ljudje, ki imajo smisel za funkcioniranje organizacij, se bodo čudili, v kako lepji vzajemni paraleli raste na eni strani širina organizacije s pridobivanjem vedno novega članstva in kako se v istem tempu pogloblja in utrjuje njeno jedro, njen kader zdravstvenih aktivistov in funkcionarjev, za čigar dobro delovanje je potrebnih mnogo ur sistematičnega učenja in vaj.

Samo nekaj števil naj podpre te navedbe. Tako je v desetih letih delovanja organizacije RK obiskovalo njegove 55 ur trajajoče tečaje prve pomoči 22.499 članov in enake 20 do 25-urne tečaje 17.657 pod-

mladkarjev. Internatskih 30 celodnevni tečaje za zdravstvene aktiviste je izdelalo 1989 članov. Zdravstvenih predavanj so priredile krajevne enote Rdečega križa v tem času vsako leto od 3000—5000, ki jih je obiskovalo najmanj (1950) preko 79.000 ljudi, največ pa leta 1953, ko se je udeležilo teh predavanj 282.000 poslušalcev.

Posebno pomemben pa je poseg organizacij Rdečega križa v dvig zdravstvene kulture naše vasi. Asanacijska dela, ki so že do sedaj dobila milijonske vsote za napeljavno zdrave pitne vode, za ureditev greznice, za postavitve higienskih stranišč, za preureditev živini nezdruživ hlevov, iz katerih se širijo nevarne bolezni na živali in ljudi. Vrhunec tega prizadevanja pa bodo prinesli lanske leto započeti tečaji za žensko mladino, ki bodo ustvarili izvršilni element higijene na vasi. Dveletne tečaje je obiskovalo 16.273 deklet.

Bitka proti TBC je sistematična in nepopustljiva. Po uradnih statistikah je ta bolezen znatno nazadovala, kjer ima

KOTICEK ZA PIONIRJE Zlato poroko sta obhajala

Janez:

Pravljica o pastirju Nejčku, Divjem možu in vodi življenja

Res. Divji mož danes še ni pil vode življenja. Stari urok, ki mu je dajal moč sedemkrat sedem let, je opolnoči popustil. Tih pred potokom se je Nejček domislil tega. Spustil je palico, zagrabil Divjega moža in ga potegnil nazaj. Divji mož se je poskušal osvoboditi. Še je bil močan, čeprav ni prišel do vode. Izvil se je Nejčku iz rok. Ga sunil v obraz in zopet skočil proti potoku. Nejček je planil za njim. Vsa trudnost je izginila iz njega. Sedemkrat sedem potlastic ne bi bilo hitrejših. Vrgel ga je na tla, mu pokleknil na prsi in z rokami stisnil za vrat, da mu je sapa pošla. Ko se mu je zdelo dovolj, je popustil. Divji mož je brez moči obležal in stokal. Strašno ubog je bil zdaj, brez svojih urokov, brez svojih moči in duhov. Tudi Nejček je bil truden. Znoj mu je oblival obraz. Počival je na Divjem možu kleče in budno pazil na vsak njegov gib.

Nad goro se je prismejalo sonce. Veseli žarki so se razlezli čez vrhove dreves, po mlino, po tleh in tudi Nejčkove oči so našli. Nejček se je spomnil uroka: okovi so v jutranji zarji pregreti, v žarkih kovani in v rosi haljeni. Zdal je čas, je pomislil. Vstal je, dvignil Divjega moža in ga odlokel k mlinarju med skale. Razklenil je okove, osvobodil mlinarja in priklenil Divjega moža. Potem se je pognal v težka, z železom okovana vrata starega mlina. Uprl se je vanje in vrata so se vdala. Za prvimi vrati so bila druga, tretja. Vdiral je naprej. Za sedmimi vrati je bila k vlačni steni privezana Marička. Vsa je bila pretepena in na pol mrtva od strahu. Razvezal jo je. Od samega veselja so ji solze zalile oči. Skočila je k Nejčku in ga objela.

»Bratec moj dobri,« mu je rekla. Več ni spravila iz sebe. Nejček jo je odrinil. Nerodno mu je bilo, ko mu je rekla tako lepo bratec in tudi domov se mu je mudilo.

Ko sta stopila z roko v roki iz mlina, je gledal, kje je mlin.

Nagradna križanka za pionirje

Crke: AA, D, II, PPP, RRRR, Z.

Vodrovano in navpično: 1. potreščina civiliziranec (že pionir jo potrebuje v I. razredu); 2. sprejme rad vsak človek; 3. dobra jed, ki jo cenijo zlasti pionirji.

Rešitve nam prinesite ali pa pošljite po pošti. Izžrebani pionir bo dobil od nas v spomin lepo knjižno darilo

Miro Pucova:

TIHA VODA

Roman

»Briga me, pa še kako me briga!« je dejala zadržno. »Resnično hočem vedeti! In zakaj mi ne poveš resnice, ko se zmerom bahaš s svojo odkritosrčnostjo...«

»Nikoli se ne baham!« Zacepetala je z nogami.

»Vedi se vendar spodobno!« je gnevno vzkliznil, obračaje se z odpuščanja prosečim pogledom proti Agati.

Toda Agata je bila že sedla v kočijo, lahko mu je pokimala v pozdrav in se odpeljala proti Mlakam.

Peto poglavje

Krstinčka, dekla pri Novotnyjevih, je bila nelepega kozavega obraza, kajti še kot otrok je prebolela bolezen črnih koz, ki ji je pustila te posledice. Bila je močnih kosti kakor konj, a kljub svoji robatosti silno poželjiva. Zaradi tega so jo vsi imeli radi, vendar ni nihče nikoli trdil, da je njena prevelika glava s kozavim obrazom in z debelimi ruskimi kitami, ovitimi okrog čela, vsaj malo zala. Bila je pusta na pogled in se je tega tudi zavedala, kajti nikoli se ni noben moški zmenil zanjo, dokler ni tisto nedeljo

nar. Čudno se mu je zdelo, da ga ni za njim. Vrnili se je pod steno in ga našel na tleh. Dolga sužnost in verige so mu pobrale moči, da niti vstati ni mogel. Nejček ga je vzdignil in odnesel k potoku. Pit mu je dal vode in tudi umil ga je. Mlinar je vstal in se široko zasmejal ter pretegnil. »Zdaj pa naj pridejo duhovi,« je dejal. »Polomil jim bom vse kosti.«

»Tako je,« sta mu prikimala. Marička se je še umila v potoku. Nejček je natočil vode za bolnega dedka in že sta se poslovila od starega mlinarja, ki se ni mogel dovolj zahvaliti za svojo rešitev.

Urok, kakor sedemkrat sedem volkov, sta se pognala od potoku navzdol in še isti dan pod noč prispela domov. Doma sta našla pred kočo in v njej zbrano celo vas. Deček je umiral. Vsem je bilo hudo za dobrim starcem, skrbelo jih je pa tudi, kdo bo posihal pletel koše, če dedka ne bo.

Nejček se je prerinil k dedkovi postelji, mu dal piti iz čutarice in dedek je vstal. Čisto zdrav je bil.

Veliko veselje je bilo v koči

(Nadaljevanje in konec)

in na vasi. Sreča se je vrnila k njim in zadovoljstvo.

In konec? Nejček pase, dedek plete koše, Marička gospodinja, mlinar pa je stari mlin s sedmimi skrivnostmi. Divjega moža porušil do taj in si postavil novo. Zdaj melje zopet zlato pšenico in sladko ajdo, stopa proso in varuje Divjega moža, vkovanega v črno verigo pod steno ob vodi življenja.

Rešitev nagradne številčnice

Tudi na pionirsko nagradno številčnico iz prejšnje številke smo prešli več pravih odgovorov. Tako je I. varianta rešitve: 1. vrsta (vodrovano) 537, 2. vrsta 942, 3. vrsta 186. Druga varianta spet: 1. vrsta 188, 2. vrsta 924, 3. vrsta 573. Tretja varianta rešitve je: 1. vrsta 618, 2. vrsta 753, 3. vrsta 294.

Strogi žreb je prisodil nagrado pionirju Rudolfu Janežiču, učenca III. razreda osn. šole v Zgor. Trbovljah, ki naj se zglašuje v našem uredništvu, da mu izročimo obljubljeno knjižno darilo.

Ameriški film MACAO

Ne daleč od Hong-Konga je nekdanja stara portugalska kolonija Macao, poznana pod imenom Monte Carlo Orienta. Na tem čudnem otoku se pretekajo iz roke v roko milijoni v zlatu in dragem kamenu v igralnici, ki jo vzdržuje bogataš Vincent Heloran.

Nekega dne prispejo s parnikom tri novi obrazi. Nik Kokran, ki je zaradi nekega škandala pobegnil iz Amerike, peška Julija Benton in zgovorni trgovski potnik Lorens Trambli. Ker mu je na parniku Julija vrgla listino z dokumenti v morje, pride Nik Kokran brez papirjev na otok. Zaradi tega je Heloran prepričan, da je mladenič prišel po naročilu njujorske policije, da ga ujame in preda oblastem, ki ga že več kot dve leti iščejo zaradi umora in kraje nakita in dragocenih kamnov. Julija Benton dobi angažma kot pevka v Heloranovi igralnici. Kokran pa nasvet, da odpotuje s prvim parnikom v Hong-Kong. Zaljubljen v Julijo in prepričan, da se za Heloranom skriva cela

tolpa, se Nik kljub opominu odloči ostati v Macao.

Trgovski potnik Trambli, ki ga nihče ne sumi, je v resnici detektiv Brajen, ki je zadolžen od njujorske policije, da prime Helorana, brž ko bo ta zapustil Macao. Zaradi tega Brajen izkoristi Nikovo namero, da ostane pri Juliju in po njem ponudi Heloranu dragocen kamen iz neke znamenite ovratnice, ki je v Hong-Kongu.

Heloran privoli, da se z Nikom odpelje v svojem motornem čolnu v Hong-Kong zaradi ovratnice, Brajen pa organizira policijsko zasledbo.

Pa Heloran je lokav in previden. Se vedno prepričan, da je mladenič detektiv, ga pričaka pred brodom in prime.

S pomočjo Heloranove ljubice Medži — ki je ljubosumna na Julijo — Niko pobegne, a za petami so mu Kitajci, člani Heloranove tolpe. Na begu v pristanišče naleti Nik na Brajena, ki ga skuša rešiti. Neki Kitajec vrže nož z namenom, da ubije Nika, ta pa zadene detektiva. Pred svojo smrtjo odkrije Brajen mladeniču svojo nalogo.

Nik pride nato k Juliji in jo prosi, naj mu pomaga ujeti Helorana. Ona mu je zaupala, da bo Heloran še to noč zapustil z njo Macao. Na motornem čolnu se razvije vroča bitka med Nikom in Heloranom, ki pa ji na-

vidi in končno se ji je res posrečilo, da ga ni več videla. Sedela je sama v svojem svetu in je bila središče vsega sveta, vedno mirujoča os, okoli katere so se medlo vrteli ljudje in dogodki in je niso mogli premakniti. Čutila je to negibnost in sebi kot nekaj strašnega in vendar tolažilnega. Zdal ji ni nič več ni bilo važno, nič je ni moglo raniti, bila je močna...

Po preokrojanju noči je bil Novotny ostal ves dan doma. Prišel je k večerji v spalni srajci, ki jo je imel zatlačeno v hlače in preko katere mu je mehurala odpeta domača halja. Hlastno je jedel, nenadoma se ga je bila polastila prava volja lakota. Ozrl se je preko mize. Agata ni jedla.

Nagubal je čelo. »Čemu pa ne ješ?« je nekam hrpavo vprašal. »Hrana daje moč... Res, rad bi vedel, kako bo s teboj, ko bomo vsi potrebovali čim več moči, da ostanemo pri zdravju. Saj veš, da so črne koze izbruhale na Mlakah. Po vsem videzu se bolezen hitro širi. Kmalu bomo vsi v nevarnosti!«

Povzdignil je glas, skoro vreschal je. Toda nje se to ni tikalo, ostala je hladna. Najbrž ji je bilo vseeno, da bi on lahko obolel, celo umrl bi lahko. Za vraga, saj dela tak obraz, kakor da bi se ji to kar prileglo je mrko pomislil. Motril jo je kakor človek, ki so ga užalili.

»Presneto ljubezljiva ženska si, Agata.« ji je pokimal in se naslonil nazaj na stol, držeč še

Ob državni cesti, malo pred trgovskim Vransko, leži v prelepi Savinjski dolini vas Prekopa. Tik ob cesti leži lep gasilski dom, kjer mladina večkrat prireja igre in se vrše še druge proslave. Sama vas je pomaknjena malo stran od ceste pod Dobrovlje, ki so bile med okupacijo trdnjava narodnoosvobodilne vojne, saj je imela ravno v tej vasi najboljše obveščevalce in podpornike. Partizani so imeli zavetišče v sleherni hiši in je tudi vsak poseben možki odšel v partizane. Skozi vas je držala glavna vez med Dobrovljami in šentjurskimi hribi, Trbovljami in še dalje. Stalno vez s stanicjo so imele posebno hišo: Farčnikova, Mrmejeva, Znidarjeva in druge. Vsi prebivalci so bili povezani s partizani in med seboj. In ravno ta povezava je rešila vas, da ni imela prehudih in nepotrebnih žrtev. Saj je bil marsikdo zaprt ali izseljen, vendar ni izdal ničesar. Kot povsod, tudi tu ni bilo žrtev. Za svetlejšo življenje je vas v borbi s fašisti dala pet žrtev.

Kakor je bila vas enotna med vojno, tako je še danes. Iz razgovora z vaščanji sem razbral pomankljivosti v tej vasi. Eno izmed njih je pomankanje dobre pitne vode, zlasti v sušnih mesecih. Ze pred vojno so imeli za to vse pripravljeno — izdelani so že bili načrti za vodovod in tudi nekaj cevi so že imeli, da bi začeli graditi vodovod. Pomankanje denarja, hmeljska kriza —

pravi konec policijska kontrola. Ker je ušel in predal oblastem nevarnega hudočelca, se Nik lahko naposled z Julijo vrne v Ameriko.

Kratke vesti po Jugoslaviji

— Na jesenicah je nadaljeval delo plenem sindikata metalurških delavcev Jugoslavije. Plenum je ugotovil, da je po ukinitvi delavske preskrbe in z ukinitvijo menz stanje v preskrbi delavstva zelo pereče. Temu stanju so krive tudi cene v delavskih restavracijah. Plenum je bil mnenja, da je treba to vprašanje zaostri in ga začeti sistematično reševati skupaj z organi delavskega samoupravljanja.

— Po vsej Srbiji so v teku velike priprave za 7. julij — Dan vstaje. V vseh mestih in okrajih pripravljajo raznovrsten program. V Beli Crkvi, kjer je počila prva partizanska puška v Srbiji, bodo odkrili spomenik padlim borcem južnobanatskega odreda.

— Prvi daljnovod z aluminijastimi predvodniki bodo po načrtu akademika dr. inž. Milana Vidmarja postavili od marijanske transformatorske postaje v Pekrah do nove tovarne aluminija v Kidričevem. Dolg bo 27 km. Prevodnike je izdelal Impol v Slov. Bistrici.

— Ob spodnji Neretvi se je začela žetev ječmena in pšenice. Po zadnjem deževju se tobak in povrtine dobro raz-

hmelj so morali prodajati pod pridelovalnimi stroški — je prepričilo, da se jim ta želja ni izpolnila. Tako so odložili to delo. Med vojno so izginili celo načrti. Treba bo začeti znova, zlasti še, ker leži v neposredni bližini vasi Dom Rdečega križa, kjer bo okrevališče za šolsko mladino, ki tudi nima vode. Tako bi z eno potezo ustregli vasi in Domu RK.

V tej lepi vasi so imeli pred nedavnimi posebnost. Vse je praznovalo zlato poroko. Ni bilo hiše, da ne bi sodelovala in se veselila z zlatoporočenci.

Pred 21 leti se je naselil v tej vasi upokojeni rudar iz Trbovelj, Anton Odlaček z ženo Marijo. V začetku so ga gledali vaščani postrani kot vsakega prišleka. Kmalu si je s svojo poštenostjo, odkritosrčnostjo in kremenitimi značajem pridobil vse splošno spoštovanje in priljubljenost. Vsi pravijo: to je naš človek. Med okupacijo ni bilo hiše, kjer ne bi prišel nepovabljen pomagat k najnujnejšemu delu. Kljub visoki starosti je bil tovariš Odlaček pripravljen pomagati in to brez plačila. Spet slišim, da v kraju še ne bi imeli pogrebne voza in da je k njegovemu nakupu največ pripomogel ravno on. Kaj bi še naštevati! Vsi ga imamo radi zaradi njegove odkritosrčnosti in veselega značaja. In to je res.

Kakor je bilo življenje slavljenca težko, polno raznih udarcev, vendar ni klonil. Vedno si je znal pomagati. Kako trdo življenje imata oba jubilarja za seboj, pustimo, da sam pripoveduje: roditelji se 1876. leta — istega leta se je rodila tudi moja žena — v Sentiurju pod Kumom. Ko sem bil star štiri leta, so mi neznani ubili očeta, mati pa mi je umrla, ko sem bil star dvajset let. Po očetovi smrti sem okušal grenki kruh revežev pri

tujih ljudeh. S 17 leti sem se osamosvojil. Postal sem rudar. Enainvajset let sem delal v jami. Kot dober delavec sem kmalu postal vodja skupine in bil vsekar poslan tja, kjer je bilo delo posebno nevarno. Leta 1904 sem se oženil. Zena mi je rodila šest otrok, hčerko in pet sinov. Vse otroke sem spravil h kruhu. Vsakega sem dal v uk, kar ga je veselilo, kar je bilo pri takratnih majhnih plačah težko. Da — težko je bilo takrat življenje rudarja Redka je bila moja pot v gostilno. Kot resnega človeka in veselega borca za pravice delavstva so me rudarji kmalu izbrali za svojega zaupnika. Užival sem ugled pri rudarjih in tudi pri vodstvu rudnika. Ko je v letih po prvi svetovni vojni nastala vsesplošna gospodarska kriza, je trboveljski rudnik hotel odpustiti tri sto rudarjev. Na zadnji konferenci sem se tej nameri odločno uprl. Končno smo s štrajkom dosegli, da se ta namera ni izvršila.

Se in še bi lahko našteval in pripovedoval. Vsako leto slavljenec praznuje 1. maj. In ob taki priložnosti rad pripoveduje o borbi delavstva za boljše življenje, o štrajkih, ki so trajali včasih tudi po dva meseca in več, vendar rudarji kljub lakoti niso klonili. Kot star socialist ponosno pravi, da ni bil nikdar stavkocaz.

Leta 1933 je jubilar po 35-letnem rudarskem delu odšel v zaslužni pokoj. Izbral si je Prekopo za bivališče. Ter si kupil majhno hišo. Leta 1936 je zadel ta zakonski par huda nesreča: sin Albin, trgovski pomočnik v Delavskem domu v Trbovljah, član pevskega zbora in dramskega odseka »Svoboda«, je utonil v Savi. Hud je bil ta udarec.

Pa tudi oba okupacije ni šla mimo, da ne bi zaorala v njuno življenje globoke brazde. Ne samo, da je bil zaprt, ker je pobiral denar za partizane, marveč je velika vojna terjala od obeh še večje žrtve. Leta 1944 je bilo usodno za nju. Padli so jima trije sinovi: Leopold, borec Ljubljanske brigade, je dal življenje zaradi izdajstva pri Cerknici, Anton, član UDV, je bil ubit zaradi izdajstva v Moravčah — sin Ivan pa je pogrešan od velike ofenzive Nemcev v zgornji Savinjski dolini. Znano je, da se je sin Ivan prebil v Tuhijsko dolino, od tu pa je izginila za njim vsaka sled. Težko je bilo takrat staršema. Visoko narodno zavest te družine izpričuje dejstvo, da je Odlačkova rodina s sorodstvom dala 22 žrtev v zadnji svetovni vojni.

Vedrega čela in pokončne hoke sta oba slavljenca v krogu svojega sina, hčerke in sorodnikov, vaščanov ter prijateljev obhajala 50-letnico skupnega življenja, skupne borbe, tuge in veselja. Lepo je bilo to slavlje, prišenci so bili nagovorili, ki so dokazovali, da je tudi rudar lahko človek vreden vsega spoštovanja. Na slovesnosti se je zbralo toliko ljudi, da je bila prostorna Ocvirkova hiša premajhna. Prijetno je bilo gledati, kako zlatoporočencema stiskajo roke, kako jima želijo še mnogo let prijetnega pokoja v njih sredi.

Tudi mi se priključujemo Prekoplanom in zglednemu zakonskemu paru ključemo: Na mnoga leta!

(Dalje prihodnjic)

vedno v rokah vilice in noži. »Na vsako besedo imaš pripravljen — molk. To je višek tvoje ljubeznivosti. Da, ljubezniva si še bolj kakor pa lepa. Najbrž ti v vsem Zabukovju ni enake. Če bi vsi tisti, ki se ozirajo za teboj, vedeli, kakšna si v resnici... Ah, zdaj sem se spomnil! Ali si že opazila, da te naš dragi ravnatelj Fernhahn zalezuje? Ne! To bi si bil lahko mislil. Ti si sploh ničesar ne opaziš — to je tvoja velika odlika.«

Odložil je nož in vilice in čakal. Ta njena molčečnost ga je neznosno dražila. Obšla ga je želja, da bi zakričal in da bi kričal na ves glas, dokler se ne bi morda prestrašila in ga obsula z očitki, ki bi jih bil kar vesel. Glej, kljub vsej svoji živahnosti, zgovornosti in izziivalnosti je bil za to prekleto žensko kar mrtev!

Po vsem videzu išče Fernhahn priložnosti, da bi bil lahko s teboj kje na samem. Kaj praviš k temu?

Zdal je že pozabil na črne koze in na strah, ki ga je mučil zaradi te bolezn, ki je bila tolikanj nalezljiva. Misli je samo še na to, kako bi jo zadel v živo. Vedel je, da je krepkost in ji je to malone zameril, ker je sumil, da se zaradi tega sama pred seboj smatra za nekaj boljšega od njega. A če ne bi bila krepkost, bi ji to še bolj zameril. Bila je njegova last, ki jo je drago plačal, in gorje, če bi se je kdo drug samo pritaknil.

svetnica, kakor se delaš... Ali si gluha? Vprašal sem vsaj nekaj, milostiva. Izvolite mi odgovoriti!

»Pijan si še,« mu je kratko, prezirljivo odvrnila. Njene skoraj prevelike svetle oči, obdane s črnimi vejicami, kakor črnim okvirjem, so stremele prazno predse kakor kamenite oči kakega kipa.

»Vsa čast vašemu bistremu opazovanju, milostiva! Toda povrnimo se k stvari! Deja sem vam, da ste hinavka. Vasa lenoba in plašnost vas zadržujeta, da ne prelomite zvestobe, s katero se vaša krepkost tako ponosa in vrhu tega se vampirileže, ko vas vsi pomilujejo, ker imate vi, svetnica, takšnega prasca za moža!«

Pretegoval se je na svojem stolu in je prežal na to, kaj bo porekla.

»Tako tiho, milostiva? Molčečnost je najbolj zanesljivo vedenje za človeka, ki samemu sebi ne zaupa. Strašna si. Agata, ti bela golobica... Tako bela, tako tiha, tako mila. In kaj se skriva za vsjo to milino? Samo vražja zloba. Sovražila me in se mi ne upaš tega povedati. Tiha voda, tiha voda...«

Širom po našem Zasavju

V zadnjih dneh v naših revirjih

IZ TRBOVELJ

Taborjenje otrok. — Pretekli ponedeljek je odšla prva skupina otrok — partizanskih sirot (okrog 95) na letovanje v Gornji grad — v soboto pa je odpotovala 2. sotori in ostalimi pritlikinami druga skupina otrok v Belo krajino, kjer bo 1. izmena otrok ostala 14 dni, nato pa pride na vrsto druga. Partizanskim sirotam je omogočil prijetne brezplačne počitnice prizadevni Okrajni odbor ZB v Trbovljah.

Repriza komedije »Radikalna kura«. — Gledališki kolektiv »Svobode II« iz Zg. Trbovelj je sinoči ponovil veseligr »Radikalna kura« s pevske in glasbenimi vloži v Domu »Svobode-Zasavje«, nocoj in jutri zvečer ob pol 8 uri pa jo bo ponovil še v dvorani Delavskega doma. Cisti dobiček je namenjen za Društvo prijateljev mladine v Trbovljah.

IT okraja Trbovlje. — Pretekli četrtak zvečer je bil v restavraciji »Turist« na Vodah ustanovni okrajni občni zbor Ljudske tehnike v Trbovljah. — Občni zbor je bil dobro obiskan.

Mirko Rošelj. — Pred kratkim smo pisali, da je padel triletni otrok Mirko Rošelj s hiše na Vodenski cesti 42 z II. nadstropja na cestni tlak, kjer je obležal težko ranjen s počeno lobanjo. Kakor sedaj čujemo je ta fantek kljub neverjetno hudi telesni poškodbi na poti

okrevanja, česar smo poleg njegovih staršev veseli vsi Trboveljčani, saj nas je nesreča tega dekca vse globoko pretresla.

Pridite po izgubljene stvari! — Pisarna TNZ pri OLO Trbovlje nam sporoča, da je bila 28. dec. p. l. na Trgu Revolucije izgubljena ženska ročna torbica, v njej pa kos mila; nadalje je neka oseba dne 18. decembra p. l. pred trgovino na Partizanski cesti izgubila 1000 din gotovine; prav tako je v času okrog 31. jan. 1954 neka ženska izgubila ženske rokavice — enopalečnike; v času okrog 28. febr. t. l. pa je nekdo izgubil na Partizanski cesti v Trbovljah usnjeno aktovko, v njej pa dvoje delovnih hlač, srajco, pulover in pripravo za britje. — Prizadejati naj pridejo po izgubljene reči v pisarno TNZ na Vodah (soba št. 10).

Povišanje prispevkov za soc. zavarovanje. — Ker sodi Zavod za soc. zavarovanje okraja Trbovlje med zavarovalne ustanove, ki ne krijejo vseh izdatkov za soc. dajatve z rednim 45-odstotnim prispevkom ozir. 10-odstotnim prispevkom za vaje in 25-odstotnim prispevkom za gospodinjne pomočnice, je okrajni ljudski odbor na svoji zadnji skupni seji na osnovi zakonskih določil (Ur. list FLRJ št. 54-53) sklenil, da se ti prispevki z veljavnostjo od 1. julija 1954 dalje povišajo za 2 odstotka.

Novice iz Zagorja

Produkcija Glasbene šole. — V petek je bila v Domu TVD »Partizana« produkcija Glasbene šole v Zagorju. Udeležba prireditve je bila zadovoljiva.

Učenci Vajenske šole. — V soboto so imeli učenci Vajenske šole zaključek pouka s kulturnim sporedom. Tudi ta prireditve je bila v Domu TVD »Partizana« — v nedeljo zvečer pa je pevski zbor topliške »Svobode« priredil pevski koncert v Kisovcu. Cisti dobiček je določen za poplavljenice.

V nedeljo je imel TVD »Partizana« na iziskah svoj letni telovadni nastop. Sodelovali so kot gostje telovadne vrste zagorskega in trboveljskega »Partizana«.

Teden kulture v Zagorju. — V nedeljo, 27. junija, je bila ob 10. uri dopoldne v poslopju nižje gimnazije v Toplicah slavnostna otvoritev Tedna kulture

v Zagorju z istočasno veliko gospodarsko razstavo gospodarstevskih podjetij mesta Zagorje. O tej prireditvi poročamo na drugem mestu.

Proletarec—Nafta 3:1 (2:1). — V tekmi za pokal rudarjev Jugoslavije je v nedeljo domači Proletarec premagal Nafto iz Lendave s 3:1 (2:1). Gostje so se predstavili obilno kot zelo grobi in nedisciplinirani igralci. Za domače so bili uspešni Rupnik, Ogrinc in Praznik, za goste pa Kučar. S to zmago se je Proletarec uvrstil v finalno tekmovalje v Sloveniji ter se bo 11. julija pomeril z zmagovalcem srečanja med Rudarjem (Velenje) in Rudarjem II (Trbovlje). — V predtekmi je II. moštvo Proletarca izgubilo z moštvom rudniške separacije z 1:0. — V Kisovcu je velenjski Rudar v enaki tekmi premagal domačo Svobodo s 3:1 (2:0).

Iz Hrastnika

Za občinski praznik v Hrastniku se vsi z vso vnemo pripravljajo. Čistijo poti, belijo fasade hiš, pletejo vence, postavljajo slavaloke, pripravljajo zastave, da jo bo imela vsaka hiša. Posebno živo je na novem letnem telovadišču TVD »Partizana«. Tu opravljajo zidari zadnja dela pri gradnji stalne zidane tribune, drugi planirajo telovadišče, tretji delajo novo ograjo itd. — Člani vseh hrastniških društev se marljivo pripravljajo za svoje nastope v okviru občinskega praznika. Tako bo vse v redu pripravljeno do samega praznika — 3. julija.

Člani Avto-moto društva v Hrastniku se vsi z vso vnemo pripravljajo. Čistijo poti, belijo fasade hiš, pletejo vence, postavljajo slavaloke, pripravljajo zastave, da jo bo imela vsaka hiša. Posebno živo je na novem letnem telovadišču TVD »Partizana«. Tu opravljajo zidari zadnja dela pri gradnji stalne zidane tribune, drugi planirajo telovadišče, tretji delajo novo ograjo itd. — Člani vseh hrastniških društev se marljivo pripravljajo za svoje nastope v okviru občinskega praznika. Tako bo vse v redu pripravljeno do samega praznika — 3. julija.

Člani Avto-moto društva v Hrastniku so priredili v nedeljo skupinski izlet na Velenjsko jezero. Obenem so se udeležili moto tekm v Šoštanj.

Razstavi ročnih del cicibanov obeh otroških vrtec v Hrastniku sta bili dne 27. junija pravi lični. Isto nedeljo so pa cicibani nastopili z igro »Čarobna košara« in še drugimi prizori ter vajami kar čedno.

Pri hrastniški tekmi so zgradili te dni na cesti Hrastnik—Prapretno čez potok Boben nov most in ga izročili prometu.

Uredili so tudi okolico mostu s tem oleskali ta kot hrastniške doline.

Ena tretjina steklarjev v Hrastniku je v nedeljo še delala v prid poplavljenec, ostali, med njimi nogometisti, kegljaci in zabavni orkester, so pa odšli v goste v Zagreb, kamor jih je povabil kolektiv tovarne »Neve«.

Visoko socialistično zavest so pokazali hrastniški delavci. Za nesrečne poplavljenice v Sloveniji so darovali vsi člani delovnih kolektivov vseh hrastniških industrij in ostalih podjetij po enodnevni zaslužek. Društvo upokojencev v Hrastniku je izplačalo iz svoje blagajne za poplavljenice 4000 din, Rdeči križ v Hrastniku pa je nabral 17.000 din. Najbolj se je pa izkazal novoustanovljeni vaški odbor RK v Bobnu, ki je nabral za poplavljenice 7000 din.

Pevski koncert ob 30-letnici obstoja pevskega zbora pri »Svobodi I« v Zg. Hrastniku in 30-letnem delovnem jubileju njegovega pevovodje tov. Alojza Podlogarja je bil zelo dobro obiskan. Hrastniške pevce sta ob njihovem prazniku pozdravila zastopnika Ljudske prosvete in Zveze »Svobode« tovariša Miško Kranjec in Rafael Ajlec. Navzoči so bili še: pobudnik tega pevskega zbora tov. Karel Malovrh st., nekdanji pevovodja Karel Laznik ter prvi pevci tega zbora in nekdanji funkcionarji hrastniške »Vzajemnosti« in »Svobode«.

Vzdušje v dvorani je bilo alavnostno. Pevci in pevovodja so se res potrudili in naštevirani program odlično podali. Višek kulturnega užitka pa je pripravila poslušalcem solistka tov. Nada Podlogarjeva, hčerka pevovodje-jubilanta.

V odmoru je podal obširno zgodovino pevskega zbora tov. Viktor Malovrh ter čestital jubilarantom — pevovodji in zboru v imenu DPD »Svobode I«. Čestitkam so se pridružili zastopnik Ljudske prosvete iz Ljubljane in zastopnik Zveze »Svobode« Slovenije, prav tako predstavnik DPD »Svobode II« iz Sp. Hrastnika.

Cvetlični dan je priredilo Društvo prijateljev mladine v Hrastniku. Istega dne so imeli cicibani tekmo s skri. kolesi in avtomobilčki. Popoldne so

pa srčkano nastopili hrastniški cicibani. Imeli so tudi tombolo z lepimi in praktičnimi dobroti, ki so jih izdelali rokodelci hrastniških industrij in podjetij. Dobiček te prireditve je določen za letovanje hrastniških otrok, kar je vredno pohvale.

Šah. Pred kratkim je bila v Hrastniku prvenstvena tekma Celjskega šahovskega kroga, kjer so se pomerili med seboj šahisti »Savinčana II«, »Senpetra« in »Svobode I« iz Hrastnika. Zmagali so Hrastničani.

Neverjetno, pa resnično

Deset let se je skrival pred ljudmi in oblastjo

Neverjeten, a vendar resničen dogodek se je pripetil v našem okraju v vasi Doberljevo, v občini Čemšenik. Se vedno nalezljivo na ljudi, ki so neverjetno nasledili tuji, sovražni propagandi, da sami sebi in drugim niso več verjeli. Tak človek je bil tudi »junak« naše povesti.

V vasi Doberljevo, v čemšeniški občini, so izza druge svetovne vojne pogrešali Jožeta Razborška, ki je bil leta 1943 mobiliziran v nemško vojsko. Tedaj je bil vpoklican v mesto Kulm na Poljskem, kjer so vse novince vojaško izurili, nato pa poslali na fronto. — Na ruski fronti so se nemški vojaki vedno bolj umikali ter prišli med drugim spomladi leta 1944 tudi v Romunijo. Vse čas so te čete kot vojake držali v najstrožji disciplini in sovražnosti do vsega, češ da je nemški hitlerizem nepremagljiv in neminljiv. In tudi če bi Nemci res vojno zagnali, se bodo vsi lahko vrnili v svoje kraje.

Tudi Jože Razboršek je nasel in veroval nemški propagandi o nepremagljivosti tretjega rajha, kar ga je stalo deset let strahu in izgube svobode. — Ko je Razboršek prispel spomladi leta 1944 kot nemški vojak v Romunijo, se je prehladil in zbolel. Odšel je najprej v bolnico, nato pa je dobil štirinajstodnevni dopust in napotnico, ki pa je veljala samo do Celovca. Odločil se je, da bo pobegnil iz nemške vojske, a k partizanom ga ni veselilo iti. Tukaj je pač nemška sovražna propaganda opravila svoje. Vcepila mu je mržnjo in nezaupanje do vsega drugega, na drugi strani pa pognalo v kosti strah pred vsemogočnim nemškim rajhom.

Iz Celovca se je Razboršek prebil preko Jesenic v Jugoslavijo in prispel po štirih dneh potovanja v domačo vas Čemšenik. Nihče ga ni videl. Odločil se je, da se bo skril kot dezertir nemške vojske — sporazumno s svojo sestro Marijo, ki je vedela za vse, pa si je uredil skrivališče v podstrešju hiše in na kozolecu v senu. Hrano mu je prinašala sestra, pa tudi sam je večkrat prišel po njo.

Prišla je svoboda in z njo konec blazno oholega rajha. Ker Razboršek ni imel nobenega hudodelstva na vesti, bi se lahko brez vsake bojazni priglasil našim oblastem. Nič bi se mu ne

bilo zgodilo. Toda zaslepljenost od propagande, da bodo prišli Nemci še nazaj in da ga bodo kot dezertarja ubili, ga je zadrževala od tega koraka. Ni verjel, da bo Nemčija premagana, živel je v veri o nepremagljivosti tretjega rajha. — Tako sta minili dve leti. Spremembe ni bilo, kot je pričakoval Jože Razboršek, oblastem se pa tudi ni priglasil. Izpovedal je sedaj, da ne zato, ker ni imel nobenih

Prvi načrti o bodoči litijski komun

V naši dolini se že razgovarjamo o bodočih komunah. Tudi Litija bo dobila svojo komun. Litijška komun bo zajela naslednje občine: Litijo, Smartno, Prežganje, Gabrovko, Kresnice in Vače; vse te občine so v doseganju sestavu ljubljanskega okoliškega okraja. V bodočo litijsko komun pa si žele tudi prebivalci poljske občine in ljudje iz Tirne in okolice, ker jim je Litija mnogo bolj na roko, kakor dosedanje okrajno

središče Trbovlje. Po ustanovitvi novih komun bodo precej razbremenjeni z delom dosedanja okrajni ljudski odbori, ki bodo obdržali predvsem inštruktorski značaj za nove nastale komune. Vse ostalo upravno, gospodarsko, prosvetno, kulturno, zdravstveno in drugo delo pa bo prešlo v Litijo. Sodijo, da bo dobila Litija okrog 30 novih upravnih organov, predvsem inženirjev, pravnikov, tehnikov in drugih, ki bodo delovali na razvoju komun. Spričo pomanjkanja stanovanj pa bo treba začeti z gradnjo stanovanjskega bloka za nastanitev teh uslužbencev. Po reorganizaciji komun bodo izgubile precej svoje dejavnosti sedanje občine, ki bodo imele le najmanjši namenski aparat, ki bo skrbel za povezavo domačega okoliša z bodočim upravnim središčem v komun.

Ljudje že doumevajo, da se bo z ustanovitvijo litijske komun poživilo gospodarsko življenje v naši Litiji, kar bo vplivalo gotovo tudi na vse predele litijske soseske.

Planinski praznik na Sv. gori

Sveta gora pri Litiji je znana kot najbolj popularna izletniška točka v našem Zasavju. V zadnjem času so pripravili zasavski planinci Planinski teden. Zaključna proslava je bila na Sveti gori, privabila je mnogo turistov. Tudi iz Litije je prihitelo k slavnosti mnogo izletnikov. Litijško PD sta zastopala predsednik tov. Jože Zen in tov. dr. Ivan Grašič. Taki skupni sestanki predstavnikov zasavskih planinskih društev so za razcvet turizma v naši dolini nujno potrebni, kajti le s skupno podporo bomo lahko dvignili planinarstvo v Zasavju.

66-letnica litijskega gasilskega društva

V nedeljo, 20. junija, so litijski gasilci slavili 66-letnico svojega obstoja. Litija je imela ob tej priložnosti slovesen zunanji videz. Pred gasilskim domom in na športnem igrišču so požrtvovalni člani postavili dva mlaja, ki sta dosegala domala »vrh« litijske cerkve. Gasilski praznik je privabil v Litijo tudi mnogo gostov od zunaj. Ob tej priložnosti so razvili novo društveno zastavo in odlikovali več svojih zaslužnih članov ter imeli tudi družabno prireditev.

Koloradar se je spet pojavil

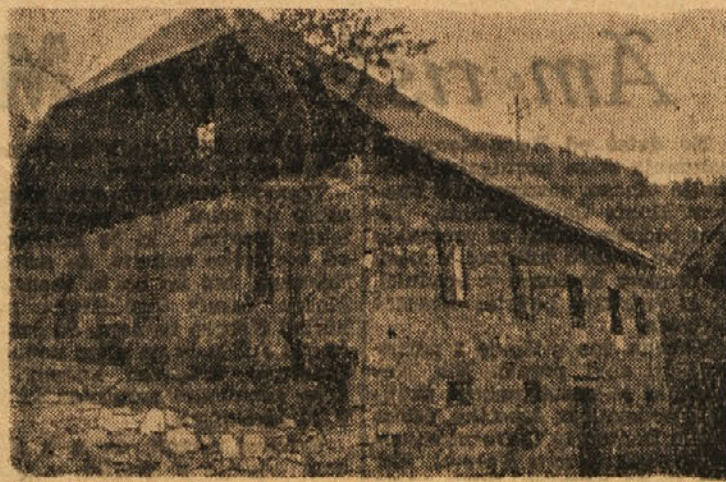
Koloradar se je tudi letos pojavil na naših krompiriških in nam grozi s škodo. Krajevna ljudska oblast je ustanovila poseben odsek, ki je napovedal boj koloradarju. Apeliramo na vse naše prebivalstvo, naj sodeluje pri zatiranju koloradskega hrošča. Da bi koloradarja čimprej zatrdi, odkupujejo na vsem področju naše litijske občine najdene koloradske hrošče.

Borovnice za izvoz

Kmetijske zadrage v Litiji in okolici odkupujejo borovnice za ljubljansko odkupno podjetje. Lansko leto so člani litijske Kmetijske zadruge dobili za prodano borovnice tudi delež v tujih divizah, in sicer 2.000 dolarjev in 180.000 lir. Z nabiranjem borovnic koristijo nabiralci sebi in skupnosti, ki pride na ta način do tujih valut, ki služijo vsej naši socialistični domovini.

Koncert v Litiji

V Litiji deluje mladinski pevski zbor, ki ga prizadevno vodi prof. Vereno Korošec. V soboto zvečer je nastopil v predilniški sindikalni dvorani ta pevski zbor, ki je izvajal bogat program slovenskih in jugoslovanskih narodnih, umetnih, borbenih in delavskih pesmi. Koncertni nastop je pokazal vse vrline umetniškega združenja tako glede izbire programa, intonacije, podajanja, harmonije in ostalega, kar dokazuje, da so po zaslugi prišteti med najboljše slovenske mladinske zborove. Zlasti so ugajale pesmi domačega skladatelja Petra Jereba »O kresu«, Tomčeve »Ribniške popevke«, narodna »Konjuh planina«, Adamčeva »Zbadljivka« l. d. Da bi poživili program, so nastopili tudi solisti in kvartet. Vsa izvajanja so dokazala, da ima Litija tak mladinski pevski zbor, ki ji je v ponos. Dvorana je dala mladim pevcem in dirigentu Korošcu mnogo aplavza. Zaslužili so si ga! Iskreno čestitamo vsem k uspehu.

Hiša v Čemšeniku, kjer je imel Razboršek skrivališče

dokumentov. Vedno bolj se je bal, da se mu bo kaj zgodilo, če se priglasi, in tako so tekla leta dalje.

Njegov brat Alojz in sestra sta ga večkrat nagovarjala, naj se priglasi oblastem, toda odgovoril jima je, da si raje kaj napravi, kot pa da bi to storil. Vedno je imel na razpolago vse časopise, seznanjen je bil z vsemi dogodki po svetu, a vseeno ni verjel, da je vse to res.

Ko pa je pred nedavnim bral o nekem podobnem primeru v naših listih in je videl, da se prizadetemu ni zgodilo nič hudega, je sklenil — čeprav s težkim srcem — da se bo tudi on priglasil oblastem. — Zanimivo je njegovo skrivališče. Imel ga je poleti v hiši pod streho, pozimi pa v senu na kozolecu, kjer je bil preko celega dneva. Imel je tamkaj le majhno odprtino, iz skrivališča pa je odhajal le ponoči po 10. uri zvečer in to samo 15 metrov daleč od hiše. Od sosedov ga ni nihče videl. Ko smo imeli popis prebivalstva, so se popisovalci seveda zanimali tudi zanj in vpraševali, kje se nahaja. Jože Razboršek

Za smeh RANA URA...

Mamica bi rada spravila sinčka do zgodnjega vstajenja in mu v ta namen našteje celo vrsto lepih zgledov, med njimi tudi tega: »Zgodnji ptič ujame debelega črva.« Sinko na to: »Vidiš mamica, debeli črv bi moral ostati dalje časa v postelji!«

GIBANJE

»Sam zvišaj cigarete?«
»Da, zdravnik mi je predpisal dosti gibanja.«

Čuvaj

»Je vaš pes dober čuvaj?«
»Odličan, samo malo zaspan. Ponoči ga je treba zbuditi, da kdaj pa kdaj zalaja.«

Uprava rudnika rjavega premoga Zagorje

čestita delovnim kolektivom ob rudarskem prazniku. Z združenimi naporji bomo dvignili storilnost in izboljšali kvaliteto proizvodov ter s tem dali prispevek k graditvi naše socialistične domovine.

ŠPORT

K „Rudar“, Trbovlje — rokometni prvak Slovenije

Polfinalno državno prvenstvo za moške bo v Trbovljah dne 2., 3. in 4. julija na stadionu ŠD „Rudarja“

Letošnje tekmovalstvo v rokometu za moške je bilo zanimivo in napeto. Vse do zadnjega ni bilo jasno, kdo bo prvak Slovenije: ali »Rudar«, »Svoboda«, »Odrad«, ali »Branik«. Po zadnji tekmi z »Branikom« je imel RK »Rudar« isto število točk kot »Odrad«, ki je zmagal nad »Svobodo«, toda ljubljanski RK »Odrad« je imel boljšo diferenco v golih. Ker pa so se pri »Odradu« ugotovile razne nepravilnosti, je Rokometna zveza Slovenije registrirala tekmo med »Odradom« in »Svobodo« s 6:0 v korist zadnjemavedene rokometne ekipe, s čimer je RK »Rudar« postal po vseh

pravilih rokometni prvak Slovenije za leto 1954. Po sklepu Rokometne zveze Jugoslavije bo polfinalno prvenstvo v rokometu — kakor zgoraj navedeno — v dneh 2., 3. in 4. julija v Trbovljah. Sodelovala bodo rokometna moštva: »Železničar«,

»Marjan« iz Splita in »Rudar« iz Trbovelj. Moštvo RK »Rudarja« čestitamo k lepemu uspehu in želimo, da bi naši fantje tudi v tekmi z najboljšimi rokometnimi moštvami Jugoslavije pokazali lepo in borbeno igro.

IZ RADEČ

Poživiljeno delo TVD „Partizana“ v Radečah

Po uspelem občnem zboru društva v letošnjem marcu, na katerem so bile prikazane vse slabosti dela v preteklem letu in storjeni vsi koraki za njih odpravo, se je delo v »Partizanu« letos zelo razvilo in razgibalo, tako da je to delo čutili in opazili njegove uspehe zlasti med mladino.

Vse skupine in telovadne vrste pridno vadijo, kar je že rodilo lepe uspehe, saj so radeški telovadci in telovadkinje že nastopili v lepem številu v Trbovljah in na republiškem zletu v Ljubljani. Pripravljajo pa se tudi na samostojen telovadni nastop v letošnjem poletju. Zbralo se je nadalje lepo število starejših članov, ki sestavljajo samostojno telovadno vrsto in so tako dali najlepši zgled mladini. Na njihov nastop smo še posebno radovedni.

Predvsem pa so tega razgibanega življenja veselili mladinci, mladinke, pionirji in pionirke, ki jim je sedaj telovadnica priljubljeno zatočišče, kjer najdejo dovolj zdravega razvedrila, si krepijo duha in telo ter se tako najbolje pripravljajo za naloge, ki jih čakajo v življenju.

Med najdelavnejšimi člani in vaditelji je treba vsekakor po-

hvaliti tov. Marto Peničevo, ki je gotovo ena izmed najbolj požrtvovalnih članic in vaditeljic. Na splošno se je število vaditeljev zelo povečalo, in kar je najbolj razveseljivo, je to, da so se za delo v društvu in za napredek TVD »Partizana« v Radečah zavzeli tudi naši prosvetni delavci in se uvrstili v vaditeljski zbor, kjer sta zlasti delavna prof. Janez Pešec in Viktor Pergar. Za napredek društva in njegov uspeh pa se seveda zelo živo zavzema celotni odbor s predsednikom tov. Francem Lastičem na čelu.

Letno telovadišče, ki ga gradi društvo, bo v najkrajšem času dovršeno. Na njem se bo društveno življenje še boljše in boljše razvijalo in razgibalo.

Tako vidimo, da je razprava na občnem zboru društva rodila lepe uspehe in da takrat storjeni sklepi in dane obljube niso bile prazne besede, kar najbolj dokazujejo dosedanje uspehi. Upajmo in prepričani smo, da se bo delo v tem pravcu nadaljevalo in bo »Partizan« v našem družbenem življenju zavzemal tisto mesto, ki mu po njegovem namenu in smotih gre in ki ga v prevzgoji našega ljudstva, predvsem mladine, mora zavzemati. —vim—

Če smrčite...

Srečna družina, če nihče ne smrči!

Raziskovalci so s posebnim slušomerom napravili poskuse z ljudmi, ki smrče in ugotovili, da so takšni ljudje tako glasni, kakor precej živa pisarna.

Smrčanje pa ne onemogoča normalnega počitka samo tistim, ki spe s smrčajočim človekom, temveč tudi smrčajočemu človeku samemu. Samo deset odstotkov tistih, ki smrče, ve, da smrče, čeprav jih pogosto prebudi lastno smrčanje.

Smrčanje nastane zato, ker se pri izdihavanju tresejo mehko nebo in glasilke. To dihanje je naporno zaradi globokega vdihavanja.

in izdih skozi nos in skozi usta. Človek, ki spi normalno, ima zaprta usta, diha skozi nosnice in mu ne vibrira v grlu prosto tkivo. Približno lahko rečemo, da smrči vsak osmi človek.

Smrčanje je v glavnem dokaz motenja v dihalnih organih, zlasti v nosu, in zato tak človek ne more v spanju dihati zaprtih ust. Glavni povzročitelj smrčanja so polipi, oteklina v nosu, oteklina nosna sluznica in nepravilna oblika nosnih kosti.

Če človek pretirano smrči, je prav, da povpraša zdravnika za svet.

Taborniki „Rodu temnega hrasta“ iz Hrastnika v Kumrovcu

Naši agilni taborniki v Hrastniku so na občnem zboru sprejeli sklep, da bodo obiskali v čim večjem številu, zlasti najmlajši člani, v dneh 19. in 20. junija t. l., rojstni kraj tovariša Tita, oprti na dejstvo, da je bilo le nekaj naših tabornikov doslej v Kumrovcu.

Do sobote, 19. junija smo zbrali vse priglasitve. Trindvajset mlajših članov in 15 ostalih je preteklo soboto ponoči odrinilo na pot. V Brezicah smo zasedli pripravljen avtobus in v najboljšem razpoloženju prispeli v zgodnjem jutru v Kumrovec. — Iz doline ob Sotli so se rahlo dvigale megle in nam odkrivala lepoto teh krajev.

Naša prva pot je bila k rojstni hiši tovariša Tita. Sicer zelo zgovorni, so naši najmlajši vendar resni in radovedni stopili proti hiši. Zbrali smo se ob kipu, ki prikazuje našega vodjo, tovariša Tita, v koraku, globoko zamišljenega. »Tak je kot živ«, je omenil eden od najmlajših. Sicer nasmejani in razposajeni obrzali so bili v napetem pričakovanju nekako zresnjeni. Prijazna oskrbnica nas je nato povabila k ogledu notranjosti rojstne hiše.

Ob skromnosti notranje hišne opreme šele človek občuti, da mladost tovariša Tita ni bila neka »izrednega« ter lahko razumemo njegovo preprostost in priljubljenost med ljudskimi množicami. Rasel je kot preprosti kmečki fant, se marljivo učil, se boril in zmagal v boju za pravice preprostih delovnih ljudi, in se danes, vsemu svetu znan kot prvoborec, rad vrača med svoje ljudstvo.

Razstavljeni dokumenti, orožje in ostala osebna oprema tovariša Tita so v tej hiši tiha, toda živa pričra njegovega nenehnega dela. Ko smo si nakupili spominskih razglednic, smo se vpisali v spominsko knjigo.

Sedaj, ko smo že izpolnili dano obljubo, so se oglašili šele naši želodci. Sonce je vedno krepkeje pripekalo in poiskali smo si zatočišče na senčnem dvorišču tamkajšnjega hotela. Veselo razpoloženje pa nam je delno pokvarilo osebe tega gostišča. Ko so ti uslužbenci videli, da imamo — kot taborniki —

ki vedno — namen pripraviti si sami skromen zajtrk in kosilo, je bilo njihove prijaznosti konec. Odrkli so nam, razen prodaje pijače, vsako uslugo. Celo stranišče so zaklenili.

Kaj smo hoteli. Naš ekonom in kuharici so odšli s svojo opravo in zalogo v vas in v preprosti kmečki hiši paši tisto goslojubnost, ki je v hotelu ne poznajo. Sredi igre in opravljanja taborniških izpitov so nas poklicali h kosilu. Vsem je dobro teknila rižoto s solato. Pa še med jedjo smo jezne pogledovali proti ho-

telu, ki je lep, a njegovi neprijazni uslužbenčji rojstni vasi našega največjega borca za pravice delovnega človeka niso v posebno čast. Z zgodnjih popoldanskih urah smo z razvito zastavo odhiteli nazaj proti Brezicam.

Zadovoljni smo se vrnili v Hrastnik. Izpolnili smo dano obljubo in našim najmlajšim članom pokazali še en lep del naše domovine, čiste tihe loke ob zasnanjani Sotli, kjer je rasel in zorel največji sin naše domovine — naš vzornik tovariš Tito.

J. K.

Industrijska rudarska šola Trbovlje

Razpis

Uprava Industrijske rudarske šole v Trbovljah sprejme v letu 1954-55

večje število učencev,

ki se žele usposobiti za kvalificirane delavce rudarske stroke — kopače. Vpis traja od 15. junija do zaključno 10. septembra 1954.

Pogoji: 1. kandidat mora imeti z uspehom dovršeno najmanj štiri razrede osnovne šole in mora zadostiti osemletni šolski obveznosti; 2. v letu 1954 mora dopolniti 15. leto starosti; 3. biti mora duševno in telesno zdrav ter sposoben za rudarski poklic, kar ugotovi tukajšnji šolski zdravnik.

Pri vpisu mora kandidat predložiti: 1. prošnjo za sprejem v šolo, kolkovano s 30 din; 2. zadnje šolsko spričevalo; 3. potrdilo, da je zadostil osemletni šolski obveznosti; 4. potrdilo o premoženjskem stanju staršev ali varuhov.

Solanje traja tri leta. Učenci prejema redno mesečno stipendijo v I. letniku 1000 din, v II. letniku 1500 din in v III. letniku 2000 din. Poleg redne stipendije dobivajo učenci še posebne mesečne nagrade za pridno in vestno učenje. Vsako leto dobijo nadalje učenci po en par delovnih čevljev in delovno obleko.

Pri šoli je internat, v katerem imajo učenci celotno preskrbo (hrana do 4600 kalorij dnevno, prenočišče, pranje in krpanje perila in delovne obleke ter strokovno pomoč pri učenju). Sedanje stroške preskrbe v internatu znašajo 4200 din mesečno, vendar bo z novo uredbo o poslovanju industrijskih rudarskih šol in njihovih domov vzdrževanje najbrž brezplačno.

Siromašni, socialno ogroženi kandidati in sirote naj si pred vpisom v šolo zagotovijo redne mesečne podpore pri krajevnih ali okrajnih ljudskih odborih, sinovi staršev, padlih v NOV, pa pri okrajnih odborih Zveze borcev.

Kandidat se lahko vpiše osebno ali pa pošlje prošnjo po pošti.

Ravnatelj:

Mato Filipič

TRGOVINSKA ZBORNICA ZA OKRAJ TRBOVLJE

razpisuje

prosta mesta za uk v trgovinski stroki, in sicer:

Pri Trg. podjetju »Petrošnja« v Trbovljah za 2 moška vajenca in 1 žensko vajenko; pri Trg. podjetju »Izbira« v Trbovljah za 3 moške vajence; pri Trg. podjetju »Preskrba« v Trbovljah za 1 moškega vajenca; pri Trg. podjetju »Železnina« v Trbovljah za 1 moškega vajenca; pri podjetju »Knjižarna« v Trbovljah za 1 žensko vajenko; pri Trg. podjetju »Petrošnja« v Zagorju za 2 moška vajenca; pri Trg. podjetju »Preskrba« v Zagorju za 1 moškega vajenca in 1 žensko vajenko; pri Trg. podjetju »Izbira« v Zagorju za 1 moškega vajenca; pri Trg. podjetju Hrastnik za 1 moškega vajenca in 1 žensko vajenko.

Kandidati za prosta mesta morajo imeti uspešno dovršeno 4. razrede gimnazije in to vsaj z dobrim uspehom.

Prošnje za sprejem v uk je lastnoročno vlagati na navedena podjetja do 15. julija 1954, kjer lahko dobite tudi potrebna pojasnila.

Prednost imajo partizanske sirote!

(iz pisarne Trg. zbornice, Trbovlje)

Kolektiv drž. gospodarskega podjetja

SPLOŠNO MIZARSTVO HRASTNIK

čestita delovnemu ljudstvu Hrastnika in slovenskim rudarjem za

3. JULIJ

občinski praznik občine Hrastnik in Dan rudarjev!

Borbeni pozdrav ob občinskem prazniku mestne občine Hrastnik — 3. juliju in Dnevu rudarjev pošilja kolektiv Trgovskega in gostinskega podjetja DOL PRI HRASTNIKU.

Ljudski odbor občine Dol pri Hrastniku

čestita prebivalstvu mestne občine Hrastnik k občinskemu prazniku, 3. juliju in Dnevu rudarjev.

Ob prazniku

DNEVA RUDARJEV 3. juliju

pošiljajo vsem rudarjem Slovenije iskrene čestitke z željo, da bi tudi v bodoče tako uspešno kot do sedaj delali za procvit in izgradnjo socialistične domovine:

Občinski ljudski odbor Trojane
KZ Trojane / KDZ Trojane / SZDL Trojane
Zveza komunistov Trojane ter Mesarija in gostilna Trojane

Kolektiv trgovskega podjetja

„POTROŠNIK“ HRASTNIK

trgovina — pekarna — gostilne: Potrošnik — Delavski dom — Na Logu (prej Logar) in Prapretno

Ob prazniku mestne občine Hrastnik 3. juliju in Dnevu rudarjev

pošiljamo borbene pozdrave vsem z željo, da dosežemo čim večji razmah in razcvit pri razvijanju komune.

Republiški odbor sindikata
rudarjev Slovenije

*pošilia vsem rudarjem Slove-
nije in preko njih vsem ostalim
borbene rudarske pozdrave ob*

Dnevu rudarjev - 3. juliju

*ter jim želi še mnogo nadaljnjih
uspehov v izgradnji socializma*

Kolektiv trgovskega podjetja

HRASTNIK

GOSTINSTVO
KLAVNICA
MESNICE
PEKARNA
IZDELOVANJE
SODAVICE

čestita ob obč. prazniku mestne občine Hrastnik

3. JULIJU

ter ob tej priložnosti prav tako čestita rudarjem k
njihovemu prazniku

**Obiščite lokale naših podjetij,
pa boste zadovoljni!**

DELOVNI KOLEKTIV

STEKLARNE HRASTNIK

čestita vsem delov-
nim ljudem mesne
občine Hrastnik za

**občinski praznik mesta
Hrastnika — 3. julij**

Prav tako pošlja
borbeni pozdrav slo-
venskim rudarjem
ob

Dnevu rudarjev

TRGOVSKO PODJETJE

„PRESKRBA“ HRASTNIK

DELOVNI KOLEKTIV POSLOVALNIC: „ZA SAVO“ — „PRI
STEKLARNI“ — „PRI MENIHU“ IN „PRI HERCOGU“

čestitajo delovnim ljudem občine Hrastnik ob ob-
činskem prazniku

3. JULIJU ter ob DNEVU RUDARJEV

**Obiščite naše poslovalnice, kjer je
solidna postrežba in solidne cene**

*Kolektiv Kemične tovarne
v Hrastniku*

se pridružuje čestitkam ostalih delovnih kolekti-
vov ob občinskem prazniku občine Hrastnik

3. juliju in Dnevu rudarjev

NAPREJ V NOVE ZMAGE!